

**Monitoring jelentés
a főváros
foglalkoztatáspolitikai helyzetéről
2006.**

Készült a Fővárosi Közgyűlés megbízásából

Készült

a Fővárosi Esélyegyenlőségi Módszertani Iroda műhelyében

Írta és szerkesztette: Komka Norbert – Kulinyi Márton

Lektorálták: Dr. Szilágyi Klára – Dr. Váry Annamária

Az adatok lezárása 2005. december 31.

Tartalomjegyzék

Előszó	5
1. Helyzetkép és tendenciák a munkaerőpiacon.....	6
1.1. Országos folyamatok Európai Uniók kitekintéssel	6
1.1.1. Megújult Lisszaboni stratégia: Rugalmas biztonság.....	6
1.1.2. Gazdasági folyamatok és foglalkoztatási helyzetkép.....	6
1.1.3. Magyarország európai nagyhatalomnak számít a feketemunkában.....	8
1.1.4. Munkanélküliség a magyar munkaerőpiacon	8
1.1.5. Regionális eltérések	9
1.2. Fővárosi folyamatok	10
1.2.1. Gazdasági folyamatok és foglalkoztatási helyzetkép.....	10
1.2.2. Üres álláshelyek Budapesten	11
1.2.3. Bejelentett létszámleépítések.....	11
1.2.4. Munkanélküliség Budapesten.....	12
1.2.5. Kerületközi eltérések.....	13
1.2.6. Agglomerációs hatások	13
1.2.7. Összefoglaló, következtetések	14
2. Célcsoportok helyzete	16
2.1. Tartósan munka nélkül lévők.....	16
2.1.1. A célcsoport jellemzői.....	16
2.1.2. Összefoglaló, következtetések.....	18
2.1.3. Segítő szolgáltatások.....	18
2.2. Megváltozott munkaképességűek.....	19
2.2.1. A célcsoport jellemzői.....	19
2.2.2. Összefoglaló, következtetések.....	21
2.2.3. Segítő szolgáltatások.....	21
2.3. Cigány kisebbséghez tartozók	21
2.3.1. A célcsoport jellemzői.....	21
1.1.1. Összefoglaló, következtetések	24
2.4. Hajléktalanok.....	25
1.1.1. A célcsoport jellemzői.....	25
1.1.1. Összefoglaló, következtetések	26
2.4.3. Segítő szolgáltatások.....	27
2.5. Ifjúsági munkanélküliség – pályakezdők.....	27
2.5.1. A célcsoport jellemzői.....	27
2.5.2. Összefoglaló, következtetések	31
2.6. Volt állami gondozottak.....	31
2.6.1. A célcsoport jellemzői.....	31
2.6.2. Összefoglaló, következtetések	33
2.6.3. Segítő szolgáltatások a hátrányos helyzetű fiatalok számára	33
2.7. Speciális helyzetű nők	34
2.7.1. A célcsoport jellemzői.....	34
2.7.2. Összefoglaló, következtetések	37
2.7.3. Segítő szolgáltatások.....	37
2.8. Diplomás munkanélküliek.....	37
2.8.1. Összefoglaló, következtetések	39
2.8.2. Segítő szolgáltatások.....	40
3. A foglalkoztatást támogató munkaerőpiaci eszközök felhasználása.....	40

3.1. Aktív eszközök alkalmazása	40
3.1.1. Munkaerőpiaci képzések	41
3.1.2. Közfoglalkoztatás a fővárosban.....	42
3.1.3. A foglalkoztatás bővítését szolgáló bértámogatás	43
3.1.4. Egyéb munkaerőpiaci eszközök.....	44
3.2. Passzív eszközök alkalmazása	45
4. A fővárosi foglalkoztatást segítő intézményes beavatkozások	46
4.1. A Fővárosi Szolgáltatástervezési Koncepció	46
4.1.1. A marginalizálódott csoportok leszakadásának megakadályozása, a munka világába való visszaegítés javítása feladatai:.....	46
4.1.2. Több, és a munkaerőpiaci igényeknek jobban megfelelő munkaerő feladatai: 47	
4.1.3. A munkaerőpiac folyamataihoz, az új kompetencia követelményekhez jobban igazodó oktatási, képzési rendszer feladatai:	47
4.1.4. A munkáltatói szerepvállalás erősítésének feladatai:.....	48
4.1.5. Az intézményes együttműködés résztvevők között kifejlesztésének feladatai:48	
4.2. Szakmapolitikai intézmények	49
4.2.1. Foglalkoztatáspolitikai Bizottság és az FMT Önkormányzati oldal.....	49
4.2.2. Foglalkoztatáspolitikai Kollégium.....	50
4.3. Szakmai szervezet – a FEMI tevékenysége	51
4.3.1. Módszertani szolgáltatások.....	51
4.3.2. Célprogramok és szakmai műhelyek	52
4.3.3. Szakmai rendezvények	53
4.4. A munkahelyi esélyegyenlőség megerősítése érdekében kifejtett aktivitások ...54	
4.4.1. A Budapesti Esélyegyenlőségi Akcióprogram (BEA).....	54
4.4.2. „Befogadó Budapest” program.....	55

Előszó

Az anyag szerkesztésekor már küszöbön állt a közigazgatás reformja és a szociális és foglalkoztatási intézményrendszerek integrálásának szándéka. A közigazgatási reformok célja a takarékosan és hatékonyan működő állam kialakítása, az igazgatási szolgáltatások ügyfélközpontúvá alakítása, a szolgáltatások eredményességének javítása. A szolgáltatásoknál az ügyfelek igényeit szem előtt tartó, a források és információk innovatív módon történő használatával magas minőségi, hatékony és számon kérhető szolgáltatásokat nyújtó eredményorientált közigazgatás kialakítása a cél. Ennek során a közszolgáltatások megszervezésénél érvényesíteni kell az alapvető közgazdasági törvényszerűségeket (racionális üzemméret, az üzemgazdasági szempontok érvényesítése), ösztönözni kell a nagyobb egységekben történő feladatellátást ezzel is csökkentve a kiegyenlítési igényeket.

A versenyképességet és a növekedést helyi és regionális szinten kell megalapozni, mivel itt jönnek létre új munkahelyek, és itt lehet megteremteni a hosszú távú növekedés feltételeit. Az európai, nemzeti és regionális szinten működő felek közti partnerség biztosítja azt, hogy a programok valóban a szükségleteknek megfelelően kerüljenek kialakításra.

A nemzeti lisszaboni akcióprogramban foglalt intézkedések megvalósulásához erős koherenciára és következetességre van szükség. A folyamatban résztvevőknek mind tudatában kell lennie a célnak, és mindenkinek ugyanazt a célt kell követni. Az egymásnak ellentmondó döntésekhez vezető szakpolitikákat ki kell igazítani, hogy kölcsönösen erősíteni tudják egymást. A gazdasági növekedés és foglalkoztatás céljainak elérése azt jelenti, hogy gondoskodni kell a résztvevők, a szakpolitikák és a célkitűzések egyértelmű összehangolásáról. A különböző érdekeltek és érintettek között szoros együttműködésre van szükség, el kell kötelezniük magukat egymás támogatása mellett. Ehhez a politikai akarat és az egyes területeken történő előrehaladás iránti elkötelezettség mellett, elengedhetetlen az elért eredmények átláthatóvá tétele.

A fővárosi és regionális szolgáltatási rendszer fejlesztése, az integrált szociális és foglalkoztatási szolgáltatások összehangolása nem épülhet másra, mint a térség lakosságának meghatározó problémáiból. Ezek között továbbra is alapvető a mélyszegénység és a munkaerőpiaci inaktivitás. Monitori jelentésünk ez évben is a általános képet kíván nyújtani a munkaerőpiaci hátrányokkal küzdő társadalmi csoportok helyzetéről, az általuk elérhető szolgáltatásokról. Ami újdonság, hogy a folyamatokat az európai uniós térben vizsgáltuk.

Reméljük ez évi összeállításunk is sok fővárosi és egyéb szakmabeli munkatársunk munkáját fogja segíteni saját stratégiájuk kialakításában, újabb projekt tervek kidolgozásában, megalapozásában.

Kulinyi Márton

1. Helyzetkép és tendenciák a munkaerőpiacon

1.1. Országos folyamatok Európai Unió kitekintéssel

1.1.1. Megújult Lisszaboni stratégia: Rugalmas biztonság

A globalizáció, a felgyorsult technikai fejlődés, a demográfiai változások és egyéb tényezők olyan kihívások elé állítják az unió tagállamait, így hazánkat is, melynek következtében a munkaerő-piac rugalmassága, illetve a szociális biztonság közötti kiegyensúlyozott viszony biztosítása komoly feladatot jelent a kormányok számára. Egyrésztől erős igény jelentkezik a munkaerő-piacok, a foglalkoztatás és a munkaszervezés rugalmasabbá tétele iránt, ugyanakkor a biztonság fenntartása is fontos, különösen a munkaerőpiacon jelen lévő hátrányos helyzetű illetve más, sebezhető csoportok számára.

1.1.2. Gazdasági folyamatok és foglalkoztatási helyzetkép

A GDP tekintetében az Európai Uniót globális összehasonlításban továbbra is szerényebb növekedés jellemezte, a GDP dinamikája 2005-ben még inkább elmaradt a világgazdasági átlagtól, mint egy évvel korábban. A dekonjunktúrát követő, 2004-ben tapasztalt fellendülés (2,4%-os növekedés) szinte már abban az évben véget is ért, 2005-ben, egyetlen negyedévben sem haladta meg a GDP bővülése a 2%-ot. Tavaly az év egészében 1,6%-kal emelkedett az Unió bruttó hazai terméke.

A magyar gazdaság fejlődése lényegében követte a világgazdasági folyamatokat, **2005-ben a növekedés lassult.** A bruttó hazai termék 2004-ben 5, 2%-kal, 2005-ben 4, 1%-kal nőtt, tehát a kibővített EU átlagánál magasabb, de az újonnan csatlakozott tagországokénál kissé alacsonyabb ütemben. 2002 és 2006 között összesen 370 ezer munkahelyet hoztak létre, és 300 ezer szűnt meg, így a négy év alatt összesen 70 ezerrel bővült a munkahelyek száma.

A foglalkoztatottak száma Magyarországon 2005-ben 3 millió 902 ezer fő volt. A 15-64 éves népesség csupán 57%-a dolgozik, ami 7%-kal alacsonyabb az EU-tagállamok átlagánál, és elérhetetlen messzeségben van az EU által 2010-re elérni javasolt 70%-tól. Különösen az alacsony végzettségűek foglalkoztatottsága alacsony. A gazdasági aktivitás tekintetében hazánk az utolsó helyet foglalja el a 25 EU-tagállam között. Az aktív korú magyar **népesség 40%-a nincs jelen a munkaerőpiacon.** (1.-2. táblázat)

A foglalkoztatottak döntő hányada (86%) alkalmazott. Az egyéni és társas vállalkozásoknál dolgozók aránya az elmúlt években 13% körül állandósult. A szövetkezeti tagok és a segítő családtagok száma évről évre csökkent, arányuk jelentéktelen. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma és aránya 2005-ben is tovább csökkent. Jelentősebb foglalkoztatási kapacitásvesztés volt a feldolgozóiparban. Számottevő kapacitásbővülés következett be a kereskedelemben, míg szerényebb mértékű növekedés jellemezte az építőipart.

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak bruttó nominális átlagkeresete havi 158.300 forint volt. A fizikai foglalkozásúak 102.700 forintot, a szellemi foglalkozásúak 222.800 forintot kerestek. 2004-hez képest összességében a nominális keresetek 8,8%-kal nőttek, ezen belül a fizikai foglalkozásúak esetében a dinamika 7%, a szellemieknél 9,6% volt. A

versenyszférában 7%-kal, a költségvetésben dolgozók bruttó bére 12, 8%-kal emelkedett. A **nettó átlagkereset** 2005-ben 103.100 forintot tett ki, 10%-kal haladta meg az előző évit. A **keresetek reálértéke** (inflációval korrigált) 2000 és 2005 között összességében csaknem 40%-kal nőtt, ezen belül a 2005. évi emelkedés 6, 3% volt.

Az ágazatok közötti kereseti különbségek lényegesen nem változtak. 2005-ben az előző évekhez hasonlóan kiemelkedő kereseti lehetőséggel, a nemzetgazdasági átlag 2,2-szeresével a pénzügy területén dolgozók rendelkeztek, melyet a vegyipar és a villamosenergia-ágazat követett.

A foglalkoztatottak összetétele a nemek tekintetében lényegében változatlan: száz foglalkoztatott közül 54 férfi és 46 nő. A közel állandó foglalkoztatási szint mögött jelentős átrendeződések tapasztalhatók. Nőtt az idősebb korosztályok aránya, míg csökkent a fiataloké. Ennek egyik oka a nyugdíjkorhatár fokozatos emelése, illetve a pályakezdő fiatalok elhelyezkedési nehézségeivel magyarázható.

A gazdaságilag nem aktív népesség az EU lakosságának egyharmadát teszi ki, 161 millió főt. Ezen belül a nyugdíjasok képviselik a legnagyobb arányt. Számuk az EU-25-ben 71,3 millió fő, amely az inaktívok számának 44%-ára rúg. Különösen magas a nyugdíjasok aránya az inaktívok között Ausztriában, Dániában, Németországban és Szlovéniában 60% feletti, Magyarországon 38%. Az inaktívok 14,4%-a oktatásban vesz részt. Az új tagállamokban a tanulók aránya magasabb, mint az EU-15-ben, Magyarországon például 21%. Még inkább magas a kelet-közép-európai országokban a munkaerőpiactól egészségügyi okok miatt távolmaradók aránya (16%) a nyugat-európai átlaggal szemben (6,6%). A különbség mértéke a lengyel mutató kiugróan magas értékével függ össze (22%), de a többi hét térségbeli országban is, így Magyarországon is 10% az átlagos arány (csaknem négyszázezer fő).

A gazdaságilag nem aktív népesség Magyarországon 2005-ben 3 millió 517 ezer főre csökkent, ami az öt évvel korábbinál 143 ezerrel, az egy évvel korábbinál 51 ezerrel kevesebb. A magyar munkavállalási kornak megfelelően számított aktív korúakból több mint 2,2 millióan nem voltak jelen a munkaerőpiacon. Az inaktívok közül így kimutatható jövedelmi forrással 1 millió 174 ezer fő nem rendelkezett. Többségük „klasszikus” eltartott, ezen belül 741 ezer fő nappali tagozatos tanuló volt, míg 30 ezer fő nem nappali tagozaton tanult. A fennmaradó 403 ezer főből 182 ezer fő (96 ezer nő és 86 ezer férfi) még 30 évesnél fiatalabb, míg az 54 éven felüli, de nyugdíjkorhatár alatti korosztályokba mindössze csak 28 ezer fő tartozott.

Az inaktívok 89, 3%-a (3 millió 517 ezerből 3 millió 141 ezer fő) nyilatkozott úgy 2005-ben, hogy nem kíván dolgozni, hasonlóan a 2004. évi 88, 8%-hoz. A dolgozni szándékozó 376 ezer inaktívból a tavalyinál némileg nagyobb arányt képviseltek 111 ezres létszámukkal az ún. passzív munkanélküliek, vagyis akik munkanélküliek, de aktívan nem keresnek állást. További 22 ezer fő szintén valamely munkaerőpiachoz köthető okból nem keresett állást, míg 45 ezer fő tanulással, 74 ezer fő (köztük a férfiak és nők közel fele-fele arányban) pillanatnyi egészségi állapotával, 60 ezer fő (többségükben nők) gyermekneveléssel, vagy más családi kötöttséggel indokolta az aktív álláskeresési lépések hiányát. (3. ábra) **A magyar foglalkoztatási ráta igen alacsony volta** erősen összefügg a korai, tömeges nyugdíjba vonulással, a meghosszabbodott tanulási idővel, a különböző gyermekellátási formák igénybevételével. A nyugdíj és járadék, valamint a gyermekgondozási ellátás mellett dolgozók száma közel 200 ezer fő. Az Európai Unió egyes régi országaiban a foglalkoztatási ráta eléri akár a 70–75%-ot is, ahol jóval elterjedtebbek az atipikus foglalkoztatási formák.

1.1.3. Magyarország európai nagyhatalomnak számít a feketemunkában,

Ha a **feketemunka** bruttó hazai termékhez (GDP-hez) viszonyított arányát nézzük Magyarország európai „nagyhatalomnak” számít. Becslések szerint a feketemunka aránya hazánkban eléri a GDP 18 százalékát, noha ez a becslése meglehetősen idejétmúlt, 1998-as adatokon alapul. Hasonlóan jelentős a feketemunka aránya Görögországban (20%) és Olaszországban, illetve Lettországon és Lengyelországban is.

Magyarországon a jelenség az építőiparban harapózott el legjobban. A második hely a mezőgazdaságé, a harmadik a szálloda- és vendéglátóiparé, amit a személyi és ház körüli szolgáltatások (takarítás kertészet stb.) követnek. A 25 és 45 év közötti férfiak körében a legnagyobb a feketemunkások aránya. A feketemunka a nagyobb városok, különösen a főváros és agglomerációja körül koncentrálódik, különösen a nagyobb építkezések területén jelentkezik.

1.1.4. Munkanélküliség a magyar munkaerőpiacon

A munkanélküliségi ráta a huszonötök Európájában 8, 7 %-os, közben Lengyelországban 18, Szlovákiában 15 % körüli. Az újonnan csatlakozó országok közül Lengyelországban volt a legmagasabb, 17, 5 %-os a munkanélküliségi ráta. (4. ábra)

Az ILO fogalmai szerint számított **munkanélküliségi ráta** az egy évvel korábbi 6, 1%-ról 2005-ben 7,2%-ra nőtt (263 ezer főről 304 ezer főre nőtt) Magyarországon. A mérőszám alacsonyabb az Unió átlagánál. Az ILO-fogalmak szerinti munkanélküliekkel azonos irányba változott a **regisztrált álláskeresők** létszáma is, de ez utóbbi kategóriába tartozók száma magasabb, éves átlagban mintegy 410 ezer fő volt regisztrált álláskereső. (5. ábra)

Azonban meg kell jegyeznünk, hogy a növekmény e csoportban egy év alatt mindössze 10 000 fővel nőtt. Így a 2005-ben munkanélkülivé válók közül 30 ezer ember nem regisztráltatta magát a munkaügyi központokban, mint álláskereső. Ebben jelentős szerepet játszhat, hogy a munkaügyi központok 2005. november 1-étől deklaráltnak az álláskeresőket fogadják, vagyis azokat akik képesek rövid időn belül munkába állni. Az aktív korú népesség változatlan létszáma mellett 2005-ben 51 ezerrel kevesebben számítottak inaktívnak, mint az előző évben, azaz a munkanélküliek számbeli növekedésének forrása egyértelműen ez a kategória volt.

Tehát megállapíthatjuk, hogy a 2004 évvel ellentétesen, 2005-ben az inaktivitásból kilépő, kiszoruló munkanélküliek nagy része nem regisztráltatta magát. Ennek oka az lehet, hogy az a tartós inaktivitás hatására a munkavégző képességükben, képességeikben létrejövő visszaesés nem teszi alkalmassá őket a munkaerőpiacon való azonnali helytalálásra, amely ezeket az embereket a munkaügyi központok által definiált ügyfélkörrel eltávolítja. Ezeknek a munkanélkülieknek a nagy része a helyi szociális ellátórendszerek felé veszi az irányt, azonban esetükben a reintegráció csak komplex foglalkoztatási programok révén érhető el.

Míg a korábbi években a nők munkanélküliségi rátája elmaradt a férfiakétól, 2004-ben elérte és 2005-ben meg is haladta azt. A női munkanélküliség egy év alatt nagyobb mértékben nőtt (6,1%-ról 7,5%-ra), mint a férfi (6,1%-ról 7,0%-ra), és körükben legnagyobb az emelkedés a 20–29 és a 35–39 évesek esetében. A fiatalok (15–24 évesek) munkanélkülisége a 2004. évi 15,5%-ról 2005-ben 19,4%-ra emelkedett, ami magasabb az Európai Unió tagországainak átlagánál (2005-ben 18,5%), és megegyezik a luxemburgi, a cseh, valamint a spanyol szinttel. Elhelyezkedési esélyeiket rontja, hogy közülük majdnem

minden második szakképzetlen, illetve sok esetben gátló tényező a munkatapasztalat hiánya is.

A munkanélkülivé válás, illetve a munkakeresés elsődleges oka szerinti megoszlása időben meglehetősen nagy stabilitást mutat. A munkanélküliek több mint fele (2005-ben 57%-uk) azért keres állást, mert elvesztette korábbi munkáját, ezen belül 2005-ben 67, 2%-uknak munkáltatója, vagy munkaköre szűnt meg. Némileg növekszik a tanulmányaik befejezése utáni álláskeresők hányada, ők 2005-ben a munkanélkülieken belül 11%-ot képviseltek, míg csökken azoké, akik munkájuk megszűnését maguk kezdeményezték.

Az álláskeresési aktivitás növekedésére utal a keresési módszerek bővülése és az, hogy a passzív jellegűekkel szemben az aktív jellegűek népszerűsége nő (kevesebb például az, aki rokonoknál érdeklődik állás után, míg egyre több az, aki maga is hirdet, illetve hirdetésre válaszol). Annak, hogy az egyén mind gyakrabban szembesül élete során a munka-, munkakör-változtatás szükségességével, ami új ismeretek megszerzését igényelné, a tanulási tevékenység a többség számára az oktatási rendszerből való kilépéssel végleg lezárul. 2005-ben a 25–64 éves népesség 3, 9%-a, ezen belül a foglalkoztatottak 4,3%-a, a munkanélkülieknek 3,1%-a vett részt képzésben, s e részvétel legjellemzőbb formája is a felsőfokú tanulmányok folytatása volt.

1.1.5. Regionális eltérések

Jelentős regionális, területi különbségeket tapasztalhatunk az EU-n belül a népesség gazdasági aktivitásának tekintetében, részben szoros összefüggést felmutatva az egyes tagországok közötti gazdasági aktivitásbeli eltérésekkel. A regionális munkanélküliség 2, 4% (Dorset és Somers, Egyesült Királyság) és 24, 9% (Donoslaskie, Lengyelország) között mozog az EU-25 területén, eltekintve a francia tengerentúli területek kiugróan magas munkanélküliségétől. A 10 legalacsonyabb munkanélküliségű régió közül 6 az Egyesült Királyságban található, 3 Olaszországban, egy Ausztriában (Tirol). A magas munkanélküliséggel küzdő régiók Kelet-Közép-Európában és a tengerentúli francia területeken fekszenek. Négy lengyel, három francia, kettő Németország keleti részében található és egy szlovákiai régió van az első tízben.

Figyelemre méltó a nők foglalkoztatási színvonala az Egyesült Királyságban. A 10 legalacsonyabb női munkanélküliségű régió mindegyike a szigetországban található. A fiatalok (15–24 évesek) munkanélküliségével szemben holland, német és osztrák régiók lépnek fel a leghatékonyabban. Az egyébként is magas munkanélküliséggel jellemezhető régiókban a legrosszabbak a fiatalok elhelyezkedési esélyei. Egyes lengyel és francia tengerentúli területeken az ebbe a korcsoportba tartozók mintegy fele nem talál állást.

A népesség gazdasági aktivitásának tekintetében Magyarországon belül a hagyományosan jelentős területi különbségek 2005-ben tovább mélyültek. A legkedvezőtlenebb a helyzet hagyományosan Észak-Magyarországon, ahol kissé csökkent is az arány (43, 6%). A munkanélküliség az előző évhez képest valamennyi régióban emelkedett. A legmagasabb a ráta Észak-Magyarországon (10, 6%), a legalacsonyabb Közép-Magyarországon (5, 2%). A növekedés legszámottevőbb az Észak- és Dél-alföldön (1, 9 százalékpont). (6. ábra)

A nettó bérek előző évinél jobban emelkedtek valamennyi régióban. A növekedés meghaladta az átlagot a Dél-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, Észak-alföldön. Változatlanul legmagasabb a nettó átlagkereset Közép-Magyarországon, ahol 15%-kal haladta meg a nemzetgazdasági átlagot. A legalacsonyabb keresettel, az átlag 86%-ával a Dél-alföldön

dolgozók rendelkeztek. A legnagyobb keresetű régió előnye a legkevesebb keresetűvel szemben kissé csökkent (34%).

1.2. Fővárosi folyamatok

1.2.1. Gazdasági folyamatok és foglalkoztatási helyzetkép

Budapest lakónépessége 2006. január 1-jén 1 millió 694 ezer fő volt, 0, 2%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A természetes fogyásból adódóan az év folyamán a főváros népessége 7450 fővel csökkent, 7, 7%-kal kisebb mértékben, mint az előző év azonos időszakában. A népességszám alakulását befolyásolta az 5150 fős belföldi vándorlási veszteség, amelyet 8950 fős nemzetközi vándorlásból eredő nyereség ellensúlyozott.

A foglalkoztatottak aránya a 15-74 éves népességben az ILO kritériumait alkalmazó munkaerő-felmérés szerint 2005. IV. negyedévében Budapesten a 58% volt (762 ezer fő), ami gyakorlatilag a 2004 évi mutatóval megegyezik. **A 15-64 éves népességben belül 753 ezer fő volt (közelítőleg 64%-os foglalkoztatottsági arány)**, amely mutató szintén nem változott egy év alatt. (7. táblázat)

A legalább 5 főt foglalkoztató budapesti székhelyű vállalkozásokban, valamint költségvetési és társadalombiztosítási intézményekben átlagosan 959 ezren álltak alkalmazásban. **A Budapesten lakó és dolgozó emberek száma 691 ezer főt ért el.** A többi foglalkoztatott főleg az agglomerációs településekről érkezett.

A **közép-magyarországi régió** másik térségében, **Pest megyében** 2, 2%-kal többen álltak alkalmazásban, mint 2004-ben. A régió megfigyelt szervezeteinél 2005-ben 1 millió 194 ezer munkavállalót foglalkoztattak, az előző évinél 0, 8%-kal többet.

Budapesten az alkalmazásban állók számának növekedése teljes egészében a foglalkoztatottak több mint héttizedének munkát adó versenyszférában realizálódott, a költségvetési szerveknél foglalkoztatottak száma 1, 7%-kal csökkent a vizsgált időszak alatt. A szellemi munkakörben foglalkoztatottak száma kismértékben, 0, 9%-kal növekedett, míg a fizikaiaké gyakorlatilag nem változott.

A főbb nemzetgazdasági ágak közül az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, az építőipar és a pénzügyi közvetítés területén következett be számottevő létszámnövekedés.

Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete a budapesti székhelyű szervezeteknél 201 100 forint volt, 8, 6%-kal több mint egy évvel korábban. A keresetek az országosnál 0, 2 százalékponttal kisebb mértékben emelkedtek. A szellemi munkakörben foglalkoztatottak bruttó keresete 263. 500, míg a fizikai foglalkozásúaké 115. 600 forint volt. A szellemi munkát végzők bruttó keresetnövekedése a vizsgált időszakban 9,2% volt, 2,7 százalékponttal több, mint a fizikai dolgozóké. A szellemi foglalkozásúak a pénzügyi közvetítés gazdasági ágban kerestek a legtöbbit, havonta átlagosan bruttó 384. 800 forintot. A versenyszférában alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 193.100 forint volt, 6,9%-kal több, mint az előző évben. A költségvetés területén a bruttó átlagkereset 13%-kal, 223 500 forintra növekedett. A jutalom, prémium, valamint külön juttatások nélkül számított kereset növekedési üteme a versenyszférában 7, 4%, míg a költségvetési intézmények esetében 7, 2% volt.

A **havi nettó átlagkeresetek** 10%-kal haladták meg az előző év azonos időszakában mértet. A **reálkeresetek** – a fogyasztói árak 3, 6%-os növekedését figyelembe véve – átlagosan 6, 3%-kal emelkedtek a 2004. évihez képest.

1.2.2. Üres álláshelyek Budapesten

Általánosan ismert, hogy a magyar munkaerőpiacon az állások kétharmadát informális csatornákon keresztül töltik be, amelyekről a kapcsolati hálóval nem rendelkező munkanélküliek kiszorulnak. A fővárosi munkaerő - keresletről hiteles statisztikai adatokkal nem rendelkezünk. **Az üres álláshelyeket** hivatalból a Fővárosi Munkaügyi Központ kirendeltségei gyűjtik. Azonban a bejelentés kötelező procedúrája sok munkáltatót elrettent, így nem tájékoztatják a szervezetet megüresedő álláshelyeikről. **A munkáltatókat ugyan jogszabály kötelezi, üres álláshelyeik bejelentésére,** ennek elmulasztását azonban jogszabály nem szankcionálja.

A ténylegesen közvetíthető álláshelyek száma 2005-ben továbbra is eltörpült a külföldiek foglalkoztatására vonatkozó igényekéhez képest (1/10-e), melyek száma éves szinten a nyolcezerhez közelít. **Míg a külföldiek foglalkoztatásával kapcsolatos álláshelyek száma minimálisan csökkent (5%-kal), jóval drasztikusabb csökkenést tapasztaltunk a „normál” álláshelyek számában.** Ebben a kategóriában a 2004-es értékéhez képest 13%-os, a 2003-as értékhez képest közel 28%-os visszaesést láthatunk. A támogatott álláshelyek száma – a több évre visszanyúló tendenciát megtörve – 2004-hez képest jelentősen, közel 38 %-kal nőtt.

Bár jogszabály rögzíti, hogy a külföldi foglalkoztatását igénylő munkáltató számára külföldi munkavállalót csak akkor szabad alkalmazni, ha arra budapesti álláskereső nem közvetíthető, a gyakorlat ettől eltér. A munkáltató az esetek többségében olyan személyi feltételeket szab, illetve foglalkoztatási feltételeket kínál, melyeket csak nagyon kiszolgáltatott helyzetben lévő, illetve az adott munkakörülményekhez szokott személy vállal el. Mindennapos az építőiparban a napi 10-12 órás nehéz fizikai munkával párosuló magas szakképzettség, az éjjel-nappali vegyes munkaidő, az ottalvás igénye, a vendéglátás nemzetiségi kultúrájának ismerete, a nyelvtudás megkövetelése ott is, ahol ez nem lenne feltétlen szükséges (pl. kínai gyorsétkezdében kézilány). Ugyanakkor a munkavállaló által javasolt „célszemély” örömmel elvállalja a felajánlott munkát, s a munkáltató örömmel, tartósan alkalmazza. Ez a problémakör alaposabb továbbgondolást igényel már a bevándorlási politika miatt is, hiszen a „külföldi” csak akkor közvetíthető ki, ha van munkavállalási engedélye, budapesti lakóhelye. Ebben az esetben, pedig akár a diszkrimináció vádja is felmerülhet, ha az ügyintéző elutasítja a kiközvetítését.

Sajnos a munkaügyi központok munkáltatói kapcsolatrendszerre nem javít a helyzeten. A munkaközvetítés igen súlyos korlátja az, hogy **a munkáltatók jellemzően nem tesznek eleget bejelentési kötelezettségüknek,** s ez alól sajnos még a közszféra munkáltatói sem kivételek. Ezért a **Fővárosi Önkormányzat felkérte a tulajdonosi, fenntartói körébe tartozó munkáltatókat az üres álláshelyek bejelentésére.** A támogatott álláshelyek számának csökkenése magyarázható a közhasznú státuszok számának visszafogásával.

1.2.3. Bejelentett létszámleépítések

A bejelentett létszámleépítések száma a fővárosban jelentősen csökkent az elmúlt évben. 2004-ben 161 munkáltató összesen 7. 529 fő leépítését jelentette be, 2005-ben 95 munkáltató 5. 407 főét.

A munkáltatók 22, 9%-a finanszírozási problémákkal, 13, 6%-uk pedig belföldi kereslet csökkenésével indokolta döntését. A Fővárosi Önkormányzat fenntartásában lévő szervezeteknek csak 14%-ában volt leépítés, mely a dolgozók 0, 4%-át érintette.

1.2.4. Munkanélküliség Budapesten

Budapesten 37 ezer munkanélküli volt 2005-ben az ILO definíciója szerinti mérés alapján, ami 2000 fővel több a 2004 évi létszámnál.

A közép-magyarországi régió másik térségében, Pest megyében 2005. végén az egy évvel korábbihoz képest 28%-kal többen, 32 ezren voltak munka nélkül. A régió egészében a munkanélküliek száma 68 ezer fő volt, 6, 6%-kal több mint egy évvel korábban. A régióban a munkanélküliségi ráta 5, 2 % volt.

Az aktív korú (15-64 éves) fővárosi népesség körében, 753 ezer fő volt foglalkoztatott, amely megegyezett az előző évivel. A 64%-os aktivitási arány hazai viszonylatban az egyik legjobb, az Unió átlagát is meghaladja, azonban ez számszerűen 511 ezer aktív korú és mégis inaktív lakost jelent. Az inaktívak száma 2005-ben is tovább csökkent (közel 5 ezer fővel), de a 2004. évhez képest a csökkenés üteme lassult, amikor az inaktívak száma egy év alatt 40.000 fővel csökkent. A magát munkanélkülinek valló (azaz nem kereső és munkát vállalni tudó) személyek száma is csak 2.000 fővel nőtt ellentétben az előző évi több, mint 7.000 fővel.

A Fővárosi Munkaügyi Központ kirendeltségeibe járó álláskeresőkre vonatkozó adatokat összehasonlítva a KSH munkaerő - felvételének munkanélküliekre vonatkozó adataival, megállapítható, hogy évek óta jellemző a két érték közti jelentős eltérés a KSH mérés javára, mely az országosan mérhető tendencia ellentettje. (7. táblázat)

A regisztrált álláskeresők havi átlagos létszáma (23.360 fő) 7, 0%-kal volt több mint 2004-ben, ugyanakkor a 2004. decemberi 22.942 fős záró létszámmal szemben 2005 év végén 21.123 fő regisztrált álláskeresőt tartottak nyilván. **Vagyis az inaktivitásból kilépő munkanélküliek, az országos tendenciákhoz hasonlóan szinte egyáltalán nem jelentek meg a munkaügyi központ álláskereső ügyfeleinek körében. Ez ellentétes a tavaly érzékelt folyamatokkal, ami az inaktivitásból visszatérők jelentős részének regisztráció felé való áramlásáról árulkodott.**

Az inaktivitásból kilépők számának csökkenésére, illetve a regisztrációból való elmaradásukra kell magyarázatot találnunk. Mivel a foglalkoztatottak száma nem növekedett, ezért a munkaerőpiacon nyilván nem tudtak elhelyezkedni. A 2004. évben meghirdetett nagy számú Uniós finanszírozású foglalkoztatási program már abban az évben a regisztrációba vonzotta az inaktívakat, azonban a 2005. évben reintegrációs célú pályázatok a 2004. évihez képest jóval szerényebb számban lettek kiírva. A másik magyarázat a munkaügyi központok által az utolsó negyedévben bevezetett ügyfél-definíciós keret változásából fakad, miszerint álláskeresőkké, vagyis munkára kész emberekkel foglalkoznak. A tartós inaktivitásból visszatérő munkaképességi hiátusokkal küzdő emberek számára így a helyi szociális ellátórendszerek jelentenek alternatívát. Kérdéses, hogy ezek a rendszerek képesek-e a megfelelő, komplex reintegrációs szolgáltatások biztosítására.

A regisztrált álláskeresők záró létszámának összetétele többé-kevésbé az elmúlt évek tendenciája szerint változott:

§ Mérséklődött a nők részaránya. A két nem eloszlásbeli részarányának különbsége a tavalyi 12,2 %-os aránnyal szemben most csak 9,6%.

§ További 0,5%-ponttal emelkedett a szellemi foglalkozásúak részaránya és ma már meghaladja a 40%-ot.

§ Mérséklődött az alacsonyabb iskolai végzettségűek részaránya, ugyanakkor a diplomás munkanélküliek részaránya már meghaladja a 15%-ot.

§ A tartós munkanélküliek részaránya tovább emelkedett, év végi értéke 16,0% volt.

Munkanélküli-járadékban (2005. november 1-jétől álláskeresési járadékban) decemberben 9.720 fő részesült (2004-ben 10. 740 fő), a járadék összege átlagosan 42 900 forint volt. Rendszeres szociális segílyt az év folyamán 2. 972 főnek (2004-ben 3. 249 főnek) folyósítottak.

1.2.5. Kerületközi eltérések

A gazdasági aktivitás, azaz a kerületekben a foglalkoztatott népességhez viszonyított aránya kb. 37 és 46 százalék közé esett a népszámlálás adatai szerint. A legtöbb munkahely a fővárosban az **V. kerületben működött 2005-ben is** (az összes fővárosi munkahely 10-12 %-a) de a külső kerületek foglalkoztatási kapacitási is az átlagot meghaladó mértékben emelkedett az utóbbi években. A gazdaságilag aktívakra a legtöbb munkanélküli a VII., VIII., XX. kerületekben, a legkevesebb az I., II., XII., V. kerületekben jutott. Az aktív korú népességre a legtöbb foglalkoztatott a III., IV., XIX., a legkevesebb az I.,V., és a VII. kerületekben esett. Egyes kerületekben (I.,V.) az alacsony munkanélküliség és az alacsony aktív korúakra eső foglalkoztatottsági arány közti látszólagos ellentmondást az időskorú kerületi lakosok magas aránya oldja fel. (8. ábra)

Minden tizedik foglalkoztatott személy keresett munkát (ez hozzávetőleg hetvenötezer ember) a népszámlálás időpontjában Budapesten. A legtöbb munkát kereső (több mint hatezer személy), a III. kerületben élt, számuk a IV., a VIII., a IX. és a XIII. kerületben is meghaladta az ötezer főt. Ezen kerületekben volt a legmagasabb a munkanélküliek száma is. **A munkát keresők aránya az I., a II. és a XII. kerületben volt a legalacsonyabb.**

A munkaügyi kirendeltségekbe járó álláskeresők száma 2005-ben, a legtöbb kerületben, kis mértékben csökkent.. Hét kerületben, kis mértékben növekedett a regisztrált álláskeresők száma (II., V., VIII. ,XII., XIV., XV., XIX. Kerületekben). **A legmagasabb kerületi regisztrált álláskeresői arányt – a múlt évhez hasonlóan – a VIII. kerületben tapasztaltuk.** A kerületben arányuk közelítőleg négy százalékos. 3 %-ot meghaladó értéket a XXIII., két százalékot meghaladó értéket pedig a IV., VII., XV., XX., XXI. kerületekben tapasztaltunk. A legalacsonyabb regisztrált álláskereső számarány az előző évhez hasonlóan a I., II., XII. kerületekben volt mérhető. (9. táblázat)

1.2.6. Agglomerációs hatások

Budapest agglomerációs hatása erősen érvényesül a régióban. Tovább menve az is kijelenthető, hogy Budapest és agglomerációja a munkaerőpiac tekintetében szerves egységet alkot. A főváros és agglomerációja közötti ingázásnak régi gyökerei vannak, s ez a jelenség az utóbbi években csak erősödött.

A 2001. évi népszámlálás időszakában a Budapesten lakó és dolgozó emberek száma 681 ezer főt ért el Ebben az időszakban az agglomerációba dolgozni eljáró fővárosi lakosok száma 65 ezer fő volt. A népszámlálás időszakában Budapesten 175 000 ember járt be Budapestre az agglomerációból dolgozni.

2005-ben a Budapesten lakó és dolgozó emberek száma 691 ezer főt ért el. A Budapestről az agglomerációba dolgozni járó emberek száma 60 ezer fő körülire csökkent, míg az

agglomerációból dolgozni bejáró dolgozók száma 200 ezer fő fölé nőtt. Ezt az magyarázza, hogy a fővárosból kiköltöző munkavállalók továbbra is a fővárosba járnak (döntő többségükben személygépkocsival) dolgozni.

Budapest környékén élő foglalkoztatottak 55-65 %-a dolgozik fővárosi munkahelyen. A fővárossal közvetlenül határos településeken az agglomerációs elszívó hatás sokkal inkább érvényesül (70 % felett), mint Pest megye távolabbi településein.

Ugyanakkor a főváros elhagyásának üteme az elmúlt években csökkent, mivel egyre többen ismerik fel, hogy az agglomerációba vezető közúti infrastruktúra átteresztő képessége nem elégséges az autóval ingázók egyre növekvő számának optimális kiszolgálásához, illetve a fővárosban épülő minőségi lakások és a tudatosan fejlesztett városrészek egyre vonzóbbak a lakhatás szempontjából is. (10.-11. ábra)

1.2.7. Összefoglaló, következtetések

Magyarország aktív korú lakosságának közel 57 %-a foglalkoztatott, míg az Európai Unió átlaga 63,6%. Ez hárommillió-kilencszázezer főt jelent, nagyjából az előző évvel megegyezően. A munkaügyi központokba járó álláskeresők száma 2005. decemberére meghaladta a 410 ezer főt (2004-ben ez a szám 400 ezer főt ért el.). A KSH ILO definíció szerinti munkaerő-felmérése ennél jelentősebb növekedésről árulkodik. E szerint 304 ezer fő válaszolta, hogy nem volt előző héten jövedelmet nyújtó tevékenysége, és két héten belül tudna munkát vállalni, míg 2004-ben csak 263 ezer. Az Európai Unió statisztika őket tekinti munka nélkülinek. Számuk 15%-kal emelkedett, miközben a munkaügyi központba járók száma csak 3%-kal nőtt. **Az aktív korú népesség változatlan létszáma mellett 2005-ben 51 ezerrel kevesebben számítottak inaktívnak,** mint az előző évben, azaz a munkanélküliek számbeli növekedésének forrása egyértelműen ez a kategória volt. **Következtetésünk szerint a 2004 évvel ellentétesen, 2005-ben az inaktivitásból kilépő, kiszoruló munkanélküliek nagy része nem regisztráltatta magát.** Ennek oka az lehet, hogy a tartós inaktivitás hatására a munkavégző képességükben, képességeikben létrejövő visszaesés nem teszi alkalmassá őket a munkaerőpiacon való azonnali helytalálásra, amely ezeket az embereket a munkaügyi központok által definiált ügyfélkörtől eltávolítja. Ezeknek a munkanélkülieknek a nagy része a helyi szociális ellátórendszerek felé veszi az irányt, azonban esetükben a reintegráció csak komplex foglalkoztatási programok révén érhető el. A tartósan, azaz egy éve vagy régebben munka nélkül lévő regisztrált álláskeresők aránya 46% volt az egy évvel korábbi 45%-kal szemben.

Budapesten a 15-64 éves korú népességén belül 753 ezer fő volt foglalkoztatott (közelítőleg 64%-os foglalkoztatottsági arány), amely mutató alig változott egy év alatt. A Budapesten lakó és dolgozó emberek száma 691 ezer főt ért el. Körülbelül 60 ezer budapesti dolgozik a fővároson kívül, míg az agglomerációból Budapestre naponta, több mint 200 ezer munkavállaló jár be, ami arra utal, hogy a főváros munkaerőpiaca messze túlnyúlik a közigazgatási határokon és az agglomerációra, sőt tágabb értelemben a Központi-régió egészére kiterjed.

Az inaktívak száma 2005-ben is tovább csökkent (közel 5 ezer fővel), de a 2004. évhez képest a csökkenés üteme jelentősen lelassult, amikor az inaktívak száma egy év alatt 40.000 fővel csökkent. 64%-os fővárosi aktivitási arány hazai viszonylatban az egyik legjobb, az Unió átlagát is meghaladja, azonban ez számszerűen 511 ezer aktív korú és mégis inaktív lakost jelent. **A magát munkanélkülinek valló (azaz nem kereső és munkát vállalni tudó) személyek száma is csak 2.000 fővel nőtt** ellentétben az előző évi több, mint 7.000 fővel.

Míg 2004-ben az inaktivitásból visszatérő munkavállalók egy része, addig 2005-ben szinte teljes körük nem volt képes a munkaerőpiacra visszatérni, de a regisztrált álláskeresők körében sem jelentek meg.

A Fővárosi Munkaügyi Központ kirendeltségeibe járó álláskeresőkre vonatkozó adatokat összehasonlítva a KSH munkaerő - felvételének munkanélküliekre vonatkozó adataival, megállapítható, hogy évek óta jellemző a két érték közti jelentős eltérés a KSH mérés javára, mely az országosan mérhető tendencia ellentettje. A regisztrált álláskeresők havi átlagos létszáma (23. 360 fő) 7,0%-kal volt több mint 2004-ben, ugyanakkor **a 2004 decemberi 22.942 fős záró létszámmal szemben 2005. év végén 21.123 fő regisztrált álláskeresőt tartottak nyilván.** Vagyis **az inaktivitásból kilépő munkanélküliek, az országos tendenciákhoz hasonlóan szinte egyáltalán nem jelentek meg a munkaügyi központ álláskereső ügyfeleinek körében.** Az inaktivitásból kilépők számának csökkenésére, illetve a regisztrációból való elmaradásukra magyarázatot jelent, hogy a 2004. évben meghirdetett nagy számú Uniós finanszírozású foglalkoztatási program már abban az évben a regisztrációba vonzotta az inaktívakat, azonban a 2005. évben reintegrációs célú pályázatok a 2004. évihez képest jóval szerényebb számban lettek kiírva. A másik magyarázat a munkaügyi központok által az utolsó negyedévben bevezetett ügyfél-definíciós keret változásából fakad, miszerint álláskeresőkkel, vagyis munkára kész emberekkel foglalkoznak. A tartós inaktivitásból visszatérő munkaképességi hiátusokkal küzdő emberek számára így a helyi szociális ellátórendszerek jelentenek alternatívát. Kérdéses, hogy ezek a rendszerek képesek-e a megfelelő, komplex reintegrációs szolgáltatások biztosítására. Ez is csak erősíti azon felvetésünket, hogy szakmailag nem igazolható az a szemlélet, mely szerint a gazdasági növekedés során keletkező, növekvő munkaerő-piaci kereslet esetén a munkaadók felveszik a hátrányos helyzetű munkavállalókat is.

Sajnos, a tapasztalatok azt mutatják, hogy a munkaerőhiány megjelenésével párhuzamosan egyes társadalmi csoportok továbbra is a munkaerőpiacon kívül rekednek. Ezért Budapesten a keresletbővítést célzó programok indítása helyett, olyan programok szervezése indokolt, melyek egyes hátrányos helyzetű csoportok tagjait célzottan és személyre szabottan vezetik vissza a munkaerőpiacra. **Fontos, hogy csökkenjenek azon akadályok, melyeket a túlzott bürokratikus eljárások, és az intézmények összehangolatlan munkája teremt. Javuljon a szolgáltatások szélesebb körű elérhetősége, a közérthető és könnyebben kezelhető információk rendszere.**

Az FMK által nyilvántartott normál álláshelyek száma a 2005. évben, az előző éveknél drasztikusabban 8.000 közelire csökkent, mely az előző évi adat 82 %-a, a két évvel azelőttinek 72 %-a. **Alapvetően szükséges javítani az FMK szolgáltatásainak színvonalát, munkáltatói kapcsolatrendszerét. Ehhez az önkormányzatok, munkáltatók és munkavállalók szakmai együttműködése is szükséges.**

A fővárosban is **differenciált, a személyek problémájához rugalmasan illeszkedő szolgáltatási rendszerek kellenek.** Megszervezésüknek, hatékony működtetésüknek alapfeltétele az FMK, az önkormányzatok és a civil szervezetek közti **intézményesített együttműködés.** A párhuzamosságok, valamint a szolgáltatások által le nem fedett területek csökkentése érdekében **nagy szükség van a kerületközi egyeztetésekre, az információk és a jó példák széles körű terjesztésére, az együttműködési rendszerek szakmai, módszertani támogatására.**

2. Célcsoportok helyzete

2.1. Tartósan munka nélkül lévők

2.1.1. A célcsoport jellemzői

Tartósan munkanélküli, azaz egy évnél régebben keres állást az EU-25-ökben a munkanélküliek 44%-a. A nyugat-európai átlagnál (41%) kedvezőtlenebb a 10 új tagállam mutatója. Csehországban és Lengyelországban 50% felett van ez az arány, hazánkban 44% körül ingadozik. (12. ábra)

Magasabb munkanélküliséggel az esetek többségében együtt jár a tartósan munkanélküliek magas aránya. Kivételt jelent ez alól Finnország, Spanyolország és Franciaország esete. A kelet-közép-európai államokra a tartós munkanélküliség jellemző. 2005 első negyedévében négy új tagállamban volt a legmagasabb a hosszú távú munkanélküliség. Az állás nélkül töltött idő hossza az életkor előrehaladtával együtt nő. A 15–24 éves munkanélküliek 30%-a keres egy évnél régebben munkát, míg a 25 év felettek körében 48% ez az arány a 25 tagú Unióban. **Különösen rossz helyzetben vannak azok, akik 50 éves kor felett veszítik el a munkahelyüket, ugyanis 58 %-uk nem talál egy éven belül új állást.** Ebben a tekintetben az Egyesült Királyság munkaerőpiaca tekinthető a legjobban működőnek. A szigetországban az 50 feletti munkanélküliek közel kétharmada egy évnél rövidebb idő alatt képes elhelyezkedni. Ezzel szemben Szlovákiában és Belgiumban az idősebb munkanélküliek háromnegyedének ez nem sikerül.

Magyarországon a tartósan, azaz egy éve vagy régebben munka nélkül lévők aránya 46 % volt az egy évvel korábbi 45 %-kal szemben. A jelenség 2005-ben a háztartások közel 8 %-át, vagyis minden 11. családot érintette, de jelen volt a nagy – 4 vagy annál is több tagú – családok közül minden hetedikben.

Budapesten 510 ezer lakos aktív korú és mégis inaktív, azaz nem dolgozik. Közülük a magát munkanélkülinek valló (azaz nem kereső és munkát vállalni tudó) személyek száma 2005-ben 38 ezer fő volt. A Fővárosi Munkaügyi Központ tartósan munkanélkülinek azon ügyfeleit tekinti, akiknek 12 hónapon túl, folyamatosan „együttműködve” sem volt munkaviszonyuk, továbbá nem vettek részt semmilyen munkaerő-piaci programban (pl. képzés, vagy közhasznú munka). **E tartós munka nélküliek száma az év során minimálisan 3.231 főről 3.275 főre emelkedett.** (13. ábra). Ha a teljes regisztrált állományon belüli arányukat tekintjük, akkor 1,5 százalékpontos emelkedést tapasztalhatunk. Tovább nőtt tehát azon ügyfelek száma és aránya, akiknek a munkaügyi központ több mint egy éven át nem tudott aktivizáló segítséget nyújtani. E növekedéshez jelentősen hozzá járult az aktív munkaerő-piaci eszközök forrásának radikális csökkenése is. A regisztrált tartós munkanélküliség a főváros tizenhárom kerületében nőtt, a legnagyobb mértékben a IV., XIV., XXI. a kerületekben. Számuk legmagasabb továbbra is a VIII., a XV. és XVI. kerületekben. (14. ábra)

A tartósan munka nélkül lévők helyzetképének megismeréséhez azon csoportokkal is számolnunk kell, akik a munkaügyi szervezet regisztrációjából már régen kiestek – ha egyáltalán regisztrálva voltak valaha –, már hosszú évek óta nem rendelkeznek bejelentett, munkavégzést biztosító jogviszonnyal.

Az aktív korú munkanélküliek egy tízezres tömege már elvesztette reményét a kilábalásra, többségük semmilyen ellátásban sem részesül. A munkanélküliség tartóssá válása a családi, társadalmi kapcsolatokat is gyorsan erodálja. Az eladósodás, a társadalmi leszakadás örvénye nagy erővel sodorja magával azt, akinek nincs kapaszkodója. A munka világába való visszatérést tovább nehezíti, hogy a munka nélküli lét tartóssá válása súlyosan hat a munkavállalási képességekre. A nem regisztrált, tartós munkanélküliek csoportját növelik azok az emberek is, akik személyiségállapotuk, szenvedélybetegségük miatt munkavégzésre képtelenek, de „nem eléggé betegek” vagy nincs elég munkaviszonyuk ahhoz, hogy rokkantnyugdíjra jogosultságot szerezzenek. Őket semmilyen statisztika nem tekinti munkanélkülinek, azonban aktív korú, inaktív személyek. Az önkormányzatok intézményrendszerére egyre erősödő szociális teherként jelentkezik a tartós munkanélküli létből eredő problémahalmaz. **Különös veszély a több generációs munkanélküliség kialakulása, mely különösen az alacsony képzettségűek körében jelentkezik.**

A romák, a negyven, különösen ötven év felettiek, a valamilyen testi fogyatékkal rendelkező, a hajléktalanná vált személyek halmozottan hátrányos helyzetűek körében sokkal gyakoribb a passzív munkanélküliség, azaz már lemondtak a „valódi” munkahely kereséséről. E társadalmi csoportokba tartozó emberek esetében – a társadalomban jelen lévő, így a munka világát is érintő előítélek miatt is – a munka elvesztése gyakorlatilag egyet jelent a munkaerőpiacról való tartós kiszorulással. Jellemző reakció az intézményrendszerrel szembeni bizalom elvesztése, illetve szembefordulás e rendszerrel. A célcsoport valós létszámának megismerését nehezíti az alkalmi, nem regisztrált munkavégzésben való részvétel, melyben a résztvevő felek egyikének sem érdeke a munkügyi szervek tájékoztatása.

A tartós munkanélkülieknek tehát két csoportja határozható el. Az első csoportba tartozók a **munkára kész személyek**, de információ, kapcsolatrendszer, szociális háttér (pl. bölcsőde), „start segítség”, vagy egyéb hiánya az akadályozó tényező. A célcsoportok elsősorban romák, pályakezdők, gyermekgondozásról visszatérő nők, idősek, fogyatékkal élők, hajléktalan emberek. A második csoportba tartozók **munkakészsége nem stabil**, enyhébb, vagy erősebb beilleszkedési, mentális, vagy egészségügyi gondokkal küzd.

Az Európai Unió irányelvei a foglalkoztatás bővítést olyan aktív és preventív intézkedésekkel kívánja előmozdítani, melynek célja a munkaerőpiacról kiszorult, inaktív népesség visszatérésének megkönnyítése és a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése.

A munkára kész csoportok visszavezetésének eszközrendszere elsősorban a Fővárosi Munkügyi Központ kezében van. A munkaerő-piaci szolgáltatások rendszerének fejlesztése, a munkáltatói kapcsolatrendszer radikális javítása, az üres álláshelyek és közvetítői szolgáltatások fejlesztése, közérthető és könnyen hozzáférhető információk átadása elengedhetetlenül szükséges.

A labilis munkakészségű személyek aktivizálásában az önkormányzatoknak, illetve intézményrendszerüknek jut nagyobb szerep. Az aktív korúaknak nyújtható rendszeres szociális segínyt a szociális törvény együttműködési kötelezettséghez köti. Ez a közcélú munka elfogadását, illetve személyhez illesztett mentális, szociális fejlesztő programban való részvételt jelent. E tevékenységek módszertani fejlesztése, a jó gyakorlatok elterjesztése, a kerületközi szakmai együttműködések fejlesztése nagyban hozzájárulhat az inaktívak személyorientált és komplex segítő rendszerének fejlesztéséhez.

E rendszerek szakmai fejlesztésének segítése, összehangolása fővárosi szinten kell történjen, melyet a Fővárosi Esélyegyenlőségi Módszertani Iroda képes biztosítani.

2.1.2. Összefoglaló, következtetések

Az elmúlt évben az éves átlagot tekintve tovább nőtt a munkanélküliek száma Budapesten, megközelítette a 38 ezer főt. A Fővárosi Munkaügyi Központba járó tartósan munkanélküliek száma és aránya az elmúlt évek tendenciáját folytatva tovább növekedett. Az aktív korú passzív munkanélküliek, azaz reményvesztettek, munkaügyi központba nem járók, ellátásban sem részesülők **tízezres tömege** szociális problémaként jelentkeznek. A munkanélküliség tartóssá válása a családi, társadalmi kapcsolatokat is gyorsan erodálja. Az eladósodás, a társadalmi leszakadás örvénye nagy erővel sodorja magával azt, akinek nincs kapaszkodója.

A tartós munkanélkülieknek két csoportja határozható el. Az első csoportba tartozók a **munkára kész személyek**, de információ, kapcsolatrendszer, szociális háttér (pl. bölcsőde), „start segítség”, vagy egyéb hiánya az akadályozó tényező. A célcsoportok elsősorban romák, pályakezdők, gyermekgondozásról visszatérő nők, idősek, fogyatékkal élők, hajléktalan emberek. E csoportok visszavezetésének eszközrendszere elsősorban a Fővárosi Munkaügyi Központ kezében van. A munkaerő-piaci szolgáltatások rendszerének fejlesztése, a munkáltatói kapcsolatrendszer radikális javítása, az üres álláshelyek és közvetítői szolgáltatások fejlesztése, közérthető és könnyen hozzáférhető információk átadása elengedhetetlenül szükséges.

A második csoportba tartozók **munkakészsége nem stabil**, enyhébb, vagy erősebb beilleszkedési, mentális, vagy egészségügyi gondokkal küzd. E személyek aktivizálásában az önkormányzatoknak, illetve intézményrendszerüknek jut nagyobb szerep. A közfoglalkoztatással egybekapcsolt reintegrációs programok szükségesek, továbbá komplex és személyhez illesztett mentális, szociális fejlesztő programok összekapcsolása munkaerő-piaci fejlesztéssel, intenzív álláskereséssel. E tevékenységek módszertani fejlesztése, a jó gyakorlatok elterjesztése, a kerületközi szakmai együttműködések fejlesztése nagyban hozzájárulhat az inaktívak személyorientált és komplex segítő rendszerének fejlesztéséhez. Mivel a Fővárosi Munkaügyi Központ elsősorban az álláskeresők, vagyis a munkába lépésre képes személyeket tekinti első sorban ügyfeleinek, az inaktivitásból visszatérők és a tartósan munka nélkül lévők számára elsősorban az alternatív foglalkoztatási szolgáltatások jelentenek reintegrációs lehetőséget.

2.1.3. Segítő szolgáltatások

Lásd a „Fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének” vonatkozó oldalait:

Fővárosi Munkaügyi Központ

Erzsébetvárosi „Esély” Családsegítő Szolgálat

Újpalotai Családsegítő Szolgálat

Budavári Önkormányzat Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat

Napraforgó Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat

Óbudai Családi Tanácsadó és Gyermekvédelmi Központ

Pesterzsébeti Család- és Gyermekvédelmi Központ

Újbudai Humán Szolgáltató Központ

Újpest Szociális és Egészségügyi Intézmény Családsegítő Szolgálat

XII. kerületi Önkormányzat Családsegítő és Gyermekjóléti Központ

XXII. Kerületi Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat

Zuglói Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat

SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvány

Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht.

2.2. Megváltozott munkaképességűek

2.2.1. A célcsoport jellemzői

A munkaerőpiactól egészségügyi okok miatt távolmaradók aránya az EU-n belül a nyugat-európai átlaggal szemben (6,6%) a kelet-közép-európai országokban nagyon magas (16%). A különbség mértéke a lengyel mutató kiugróan magas értékével függ össze (22%), de a többi hét térségbeli országban is 10% az átlagos arány. Az egészségügyi szolgáltatások színvonala csak részben nyújt erre magyarázatot. Szakértők szerint a leszázalékolásokkal kapcsolatos hiányosságok, illetve szabályozások gyengeségből adódó visszaélések, szemléletbeli problémák is hozzájárultak ezeknek a mutatóknak a kialakulásához. **A legtöbb volt szocialista országban, jelenleg EU tagországban a leszázalékolás és az inaktivitásba menekülés támogatása reális, a politikai feszültségeket elsimító alternatíva volt a munkanélküliséggel szemben.** A fogyatékossgal élő emberek munkaerő-piaci jelenléte marginálisnak mondható. Amíg az Európai Unió államainak átlaga 40 százalékos inaktivitást mutat a fogyatékkal élő aktív korúak körében, addig hazánkban ez az arány 85 százalékos.

Magyarországon a KSH 2005. évi felvétele alapján a 602 ezer aktív korúak minősülő, tartós egészségi problémát jelzők közül kevesebb, mint **90-95 ezren voltak jelen aktívan a munkaerőpiacon**, ebből is közel 10 ezren munkanélküliként.

A tartósan egészségkárosodottak, valamint a fogyatékossgal élők elsődleges jövedelmi forrása rokkantsági nyugdíj vagy a rokkantsági járadék. A fogyatékossga típusa is befolyásolja azt, hogy milyen jellegű munkát végeznek. Érthető, hogy az a kis létszámú értelmi fogyatékos réteg, amely még tud munkát vállalni, csak fizikai munkát végez. A munkát végző vakok körében viszont jelentős a szellemi tevékenységet, főleg irodai jellegű munkát végzők aránya (80 százalék). A foglalkoztatottak több mint kétharmada hetenként 36–40 órát teljesít, vagyis lényegében a heti normális munkaidőkeretben dolgozik. A foglalkoztatottak egytizede 41 órát vagy annál többet dolgozik, további egytizede olyan tevékenységet folytat, amelynek időigénye erősen változó; ezért a heti munkaidőt nem lehet egyértelműen megállapítani. A dolgozók csupán 6 százaléka mondta, hogy munkaidejének heti átlagos hossza 36 óra alatt marad. Ez azt bizonyítja, hogy a Nyugat-Európa számos országában elterjedt, és Magyarországon szintén régóta szorgalmazott, a munkaerőpiac rugalmasságát bővítő részidejű foglalkoztatás csak szűk körben honosodott meg.

Az egészség-károsodottak munkavállalási esélyei az országos adatokhoz hasonlóan a fővárosban is kedvezőtlenek, gazdasági aktivitásuk a számárujukhoz képest lényegesen alacsonyabb. Ugyanakkor kiugróan magas a szociális transzferekben részesülő inaktívák száma. (15. táblázat)

A fogyatékkal élő foglalkoztatott 10. 200 fő közül, a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalók aránya 66%, míg 34% a részmunkaidőben dolgozik. A foglalkoztatottak teljes körére vetítve ez az arány 96,2% teljes munkaidős és 3,8% részmunkaidős dolgozó. Kiugróan magas az inaktívák száma, akik - még hasznosítható képességeikkel - nem tudnak a munkaerőpiacra bekerülni. A dolgozó „szerencsések” döntő többsége szintén nem „piaci” feltételek (és bérek) mellett foglalkoztatott. A célszervezeteknél alkalmazott megváltozott munkaképességűek száma a fővárosban 2005-ben még 4.000 főre tehető, míg az összes munkaadót figyelembe véve ez szám 7.500-8.000 fő volt, tehát kijelenthető, hogy a **megváltozott munkaképességű dolgozók jelentős többségét támogatott célszervezeteknél és szociális foglalkoztatónál foglalkoztatták.** (16./a- 16./b-17. táblázat)

A védett szervezetek rendszerének átalakítása, működési ellenőrzése tekintetében jelentős változások történtek a 2005. évben. Az ismételt akkreditációról rendelkező jogszabályok 2005. november 1-jén léptek hatályba, és az ezek alapján kiadott tanúsítvány fokozatosan, 2007. július 1.-ig valamennyi, a foglalkozási rehabilitációhoz nyújtott állami támogatás feltételévé válik. A megváltozott munkaképességű személyeket foglalkoztató munkáltatók akkreditációjának célja annak tanúsítása, hogy a munkáltató rendelkezik azokkal az akkreditációs követelményrendszerben meghatározott személyi és tárgyi feltételekkel, amelyek az egészségkárosodással és/vagy fogyatékkal élő személyek egészségi állapotának és fogyatékoságának megfelelő munkahelyi környezetben biztosítják a foglalkoztatást, és a munkáltató a tevékenységével elősegíti a munkavállalók képességeivel elérhető legmagasabb szintű foglalkoztatást.

A Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda a 2005. évben országos felmérést végzett a munkahelyi esélyegyenlőség helyzetével és az esélyegyenlőségi tervek bevezetésével kapcsolatban. **A szervezeteknek mintegy 5%-a jelezte problémaként azt, hogy a „akadálymentesítés még nem történt meg” a munkahelyen. További nehézségként említették a válaszadók a „megfelelő munkakör megtalálását” és a fogyatékos munkavállalókkal szemben megnyilvánuló „előítéleteket”.** A szervezetek töredéke jelezte, hogy a „megfelelő munkakör megtalálásához” és „egészségmegőrző programokban való részvételhez” segítséget nyújtanak a fogyatékkal élő alkalmazottaknak. **A fogyatékkal élők foglalkoztatásában nehézségként említette a szervezetek mintegy 11%-a azt, hogy az akadálymentesítés még nem történt meg a szervezetben, további 5%-uk említette nehézségként a megfelelő munkakör megtalálását e speciális alkalmazotti csoport számára.**

A Fővárosi Munkaügyi Központ regisztrált álláskeresői körében a 2005. évben 717 megváltozott munkaképességű ügyfél jelent meg. Többségük a nők közül, a 45-55 év közötti korosztályból és az érettségivel alacsonyabb iskolai végzettségű személyek közül került ki. Közülük mindössze **40 fő tudott támogatás nélküli munkahelyen elhelyezkedni,** míg 165 fő támogatott munkahelyeken helyezkedett el.

A rehabilitációs alaprész fővárosra decentralizált keretének felhasználása

Munkaerő-piaci Alap rehabilitációs alaprészének főváros által felhasználható keretösszege 2005-ben 59 millió forintra csökkent, a 2004. évben ennek az összegnek több mint a kétszerese állt rendelkezésre.

Rehabilitációs célú munkahely fenntartására, illetve létrehozására 2004-ben 10 szervezet részesült összesen 110 millió forintos támogatásban. A támogatás 275 megváltozott munkaképességű ember foglalkoztatását szolgálta. 2005-ben 7 szervezet összesen 24 millió forintot kapott 46 fő foglalkoztatására. Az egy fő utáni fajlagos támogatás mértéke 402 ezer forintról 516 ezer forintra nőtt. **Ez drasztikus visszaesésnek mondható, a jelentősen csökkentett keretösszeg felét sem sikerült felhasználni, noha két pályázati forduló is meghirdetésre került.**

Az alacsony forrásfelhasználás oka az volt, hogy a korábbi években is többször pályázatot benyújtó célszervezetek, szociális foglalkoztatók többsége nem pályázott, mivel a dotáció igénylésével kapcsolatos jogszabályi változás várható alakulását, illetve a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásának elősegítését nyújtó támogatások (akkreditáció, bértámogatások) új alapokra való helyezését nem látták előre, ezért nem vállalkoztak bizonytalan kötelezettségekre.

2.2.2. Összefoglaló, következtetések

A fogyatékossgal élő emberek munkaerő-piaci jelenléte továbbra is marginálisnak mondható. Amíg az Európai Unió államainak átlaga 40 százalékos munkanélküliséget mutat a fogyatékkal élő aktív korúak körében, addig hazánkban ez az arány 85 százalékos. A tartósan egészségkárosodottak, valamint a fogyatékossgal élők elsődleges jövedelmi forrása rokkantsági nyugdíj vagy a rokkantsági járadék, melyek mértéke legtöbbször a megélhetési minimumot sem éri el. Az ország egészéhez képest a fővárosban sem kedvezőbbek a fogyatékosok munkavállalási esélyei. **A Fővárosi Munkaügyi Központ programjában részt vevő megváltozott munkaképességű ügyfelek 5%-a tudott támogatás nélküli munkahelyen elhelyezkedni.**

A foglalkoztatott fogyatékos emberek döntő többsége ún. „védett munkahelyeken” dolgozik. A célszervezetek és a szociális foglalkoztatók foglalkoztatási kapacitása, a nyomott bérek mellett is, jóval alatta van annak a mértéknek, mellyel a sérült emberek többségének – épp képességeik felhasználásával – munkát lehetne adni. **A „védett munkahelyek” szerepe az ún. „köztes munkaerőpiac” működtetése lehet, amelynek érdekében 2005. november elsejétől új akkreditációs és támogatási rendszer került bevezetésre. Az új rendszerre való átállás a szervezetek többségének jelentős nehézségeket okoz.**

A FEMI által 2005-ben végzett kutatás alapján megállapítható, hogy **a fogyatékos személyek munkahelyi esélyegyenlőtlenségét a szervezetek három tényezőre vezetik vissza. Egyrészt a munkahelyeken akadályozottak a mozgásban, kommunikációban stb., másrészt nehéz e speciális foglalkoztatott csoport számára megfelelő munkaköröket biztosítani, harmadrészt előítéletesek velük szemben a munkahelyeken.** Foglalkoztatási esélyegyenlőségük javításának két alapvető eszköze a munkahelyek akadálymentesítése és az egészségi állapotuknak megfelelő munkakörök kialakítása. **A fizikai környezet akadálymentessége hiányosságainak felszámolása, a távmunka szabályozási késedelmének áthidalása, valamint a szakképzési lehetőségek bővítése** növelhetné a megváltozott munkaképességűek munkaerőpiaci részvételének arányát.

2.2.3. Segítő szolgáltatások

Lásd a „Fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének” vonatkozó oldalait:

Fővárosi Munkaügyi Központ

Értelmi Fogyatékosok és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége

Emberbarát Alapítvány

“HUMÁN ERŐFORRÁS” Szakképzést Támogató Közhasznú Alapítvány

„Kézenfogva” Összefogás a Fogyatékosokért Alapítvány

Magyar Tartalomipari Szövetség

Motiváció Mozgássérülteket Segítő Alapítvány

Salva Vita Alapítvány

2.3. Cigány kisebbséghez tartozók

2.3.1. A célcsoport jellemzői

A **12 millió fős európai roma népesség** az Európai Unió egyik legnépesebb kisebbsége. Az egyes tagországokon belül különösen nagy számban élnek az újonnan csatlakozott kelet-közép európai országokban, azokon belül Romániában, Szlovákiában és Magyarországon. A

régi tagországok közül Franciaországban, Spanyolországban és Portugáliában él jelentős lélekszámú roma népcsoport. A romák az uniós tagállamok – főleg az újonnan csatlakozottak – legfenyegetettebb társadalmi csoportjaiba tartoznak; élettartamuk általában jelentősen rövidebb a többségi társadalom tagjainál, különösképpen ki vannak zárva a legális munkaerőpiacról, az egészségügyi szolgáltatásokból, és az oktatásban is sújtja őket a szegregáció.

Roma nemzetiségűnek a 2001. évi népszámláláskor 190 ezer személy vallotta magát Magyarországon. A trendek alapján 2011-ben 242–274 ezer fő, 2021-ben 306–378 ezer fő között lehet a magát roma nemzetiségűnek vallók száma. A roma nemzetiségű lakosság száma hétszeresére nőtt 1941 és 2001 között. Mérvadó szakértők és roma szervezetek becslései alapján viszont **450 ezer – 650 ezer roma** él Magyarországon. 2021-re a roma népesség lélekszáma elérheti a 800 ezer főt. A csökkenő nem-roma népességgel szemben létszámuk nő, és a demográfiai előrejelzések szerint a következő 50 évben népességen belüli arányuk a jelenlegi 7%-ról 11%-ra emelkedik.

A roma populáció nem csak nagymértékű növekedés, hanem az aktív korúak arányának emelkedése előtt is áll. A romák száma a mai 700 ezerről 2050-re mintegy 1,2 milliósra nő, amely 70 százalékos növekedést jelent 2050-ig a nem-roma népesség 9,5 milliőről 7,6 millióra csökken, ami 20 százalékos csökkenés. Így a roma népesség mai kb. 7 százalékos aránya legalább megduplázódik és eléri a 14-15 százalékot. Egyidejűleg a roma népesség struktúrája is megváltozik: az aktív, 19-62 éves korú népesség aránya 50-ről 57 százalékra nő, míg a 19 év alattiak 43 százalékról 31 százalékra csökkennek (és a 63 felettiak 7-ről 12 százalékra nőnek). Miközben a többségi populáció Európa gyakorlatilag egészéhez hasonlóan gyorsan öregszik, a romák száma gyorsan nő és az aktív korú roma népesség aránya 2050-re magasabb lesz, mint a nem-romáké. Elkerülhetetlen tehát, hogy a roma népesség a maitól lényegileg, nagyságrendileg eltérő foglalkoztatási pályára kerüljön át. **A mai foglalkoztatottsági arányok fennmaradása esetén az előrevetíthető demográfia trendek mellett a folyamatok nem fenntarthatóak. Ha nem változnak a foglalkoztatottsági arányok, akkor a teljes népesség körében az egy foglalkoztatottra jutó eltartottak száma a jelenlegi 2,3-ról 3-ra emelkedhet.** A mai helyzethez képest kb. 300-400 ezer fő addicionális roma foglalkoztatottra lesz szükség 2050-re a mai becsült 80-100 ezer főhöz képest annak érdekében, hogy a roma népesség foglalkoztatási mutatói megegyezzenek a többségi populációéival.

A népszámláláskor ugyan a KSH fővárosi, illetve kerületi adatokat is felvett a roma népességről kijelenthetjük, hogy valós számuk a népszámláláskor mért adatok többszöröse. **Népességszámuk a fővárosban az országos lélekszám tizedére, közelítőleg 60 ezer főre tehető.**

A hazai roma népesség átlagos életminősége, lakhatási színvonala, egészségi állapota, foglalkoztatottsága, iskolázottsága a társadalom egészénél lényegesen rosszabb. A magyarországi cigányoknak négyötöde található a legsó jövedelmi harmadban és 18-20 százaléka a középső harmadban. A biztonságban és jólétben élők száma, aránya statisztikailag gyakorlatilag kimutathatatlan. A roma népesség várható születéskor várható élettartama, életkilátásai sokkal rosszabbak a magyar átlagnál, de még az alsó jövedelmi harmadba tartozó nem roma népességnél is.

A roma felnőtt népességben 38-39 százalékot tesznek ki a gazdaságilag aktívak, 61-62 százalékot a nem aktívak. A munkanélküliek aránya 17 százalék.

A romák alacsony foglalkoztatottságának legfontosabb oka az, hogy az aktív korúak több mint 80 százaléka legfeljebb 8 általános végzettséggel rendelkezik. Az aktív korú romák mindössze egy negyede foglalkoztatott. A nem romák körében ugyanez a mutató közel 60 százalék. A foglalkoztatottság terén mutatkozó jelentős eltérés kétharmad részben azzal magyarázható, hogy a romák között nagyon magas az alacsony végzettségűek aránya. A romák 82 százalékanak legfeljebb 8 általános végzettsége van, míg ugyanez a mutató a teljes népességen belül 30 százalékra tehető. Mivel az alacsony végzettségűek elhelyezkedési esélyei lényegesen rosszabbak, az alacsony végzettségűek magas aránya alacsonyabb foglalkoztatást eredményez.

A roma fiatalok mindössze 77 %-a tudja befejezni az általános iskolát, és a középfokú oktatásban való részvételük jóval alacsonyabb, mint a nem roma népességé. **Sok jó képességű roma fiatal morzsolódik le az iskolarendszertől szociális problémák miatt.** Több kutatás adatai alapján készült becslés szerint a roma gyerekek közül minden ötödik kerül kiegészítőbe vagy csökkentett követelményű speciális osztályba, holott képességeik jelentősen meghaladják azon szintet, melynél ezen oktatási forma alkalmazása indokolt lenne. A kiegészítő iskolákban a roma kisgyermek olyan indokolatlan hátrányba kerülnek, mely később jelentősen rontja a magasabb szintű oktatási formákba való betagozódási esélyüket.

A fővárosban élő romák 35 %-a nem végezte el a nyolc osztályt, további 35 %-uknak nyolc általánosa van. A középfokú, vagy annál magasabb végzettséggel rendelkező romák aránya 10 % alatt van

Az azonos képzettségű romák és nem romák foglalkoztatottsági arányai arra utalnak, hogy a képzettségbeli elmaradások mellett a diszkrimináció is szerepet játszhat a romák alacsony foglalkoztatottságában. A különböző képzettségi kategóriákban a roma foglalkoztatottság aránya mintegy 10 százalékponttal alacsonyabb, mint a teljes népességé. Ez azt jelzi, **hogy a képzettségbeli eltérések mellett a diszkrimináció is felelős az alacsony roma foglalkoztatottságért.**

A Dunántúlon a romák 28%-ának, a keleti országrészben pedig a 15 éves és idősebb népesség 14%-ának van munkája. **A központi országrészben a cigány férfiak és nők mintegy 42%-a rendelkezik valamilyen munkával,** a falvakban viszont a 10 évvel ezelőtti 27%-kal szemben, csak a férfiak 20 %-a jut munkalehetőséghez. **Budapesten 48%** ez az arány, azonban a nemek szerinti foglalkoztatottság jelentősen eltér. Míg a férfiak 67%-a, addig a nők 36%-a dolgozik rendszeresen. (18. táblázat) A roma nők foglalkoztatására negatívan hat a magas gyermekszám, ami miatt a szülőképes korú roma nők negyedrésze folyamatosan inaktivitásba kényszerül. **Az előreszámítások szerint a roma lakosság foglalkoztatási helyzete 2021-ig javulni fog, a legjelentősebb javulásra azonban a jelenleg is legjobb mutatókkal rendelkező Központi-régióban lehet számítani.**

Ma az igen kevés hivatalosan foglalkoztatott roma jelentős része is alkalmi és részmunkákhoz jut, alacsony bérezés mellett. Ennek nyilván részben oka az alacsony iskolázottság, másrészt viszont a munkahelyi diszkrimináció is szerepet játszik. A "hagyományos", "nagy" foglalkoztatóknál ritkán fordul elő cigány munkavállaló, vagy ha igen, ma még inkább csak mutatni, hogy ez szerepet játszik a cég HR politikájában.

A Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda a 2005. évben országos felmérést végzett a munkahelyi esélyegyenlőség helyzetével az esélyegyenlőségi tervek bevezetésével kapcsolatban. A szervezeteknek mintegy 5%-a jelezte problémaként az „alulképzettséget”. További nehézségként említették a válaszadók a romákkal szemben megnyilvánuló

„előítéleteket”. A szervezetek töredéke jelezte, hogy az alulképzettség megszüntetésében és az egészségvédelemben segítséget nyújtanak a roma alkalmazottaknak. **A romák foglalkoztatásának nehézségeként említette a szervezetek 13%-a azt, hogy nincs megfelelő képzettségük, további mintegy 3%-uk számolt be finanszírozási gondokról e munkavállalói csoport foglalkoztatásában.**

2.3.2. Összefoglaló, következtetések

Roma nemzetiségűnek a 2001. évi népszámláláskor 189.984 személy vallotta magát Magyarországon. Mérvadó szakértők és roma szervezetek becslései alapján viszont 450.000 - 650.000 roma él Magyarországon. **A népesedési folyamatok alapján a jövőben a roma népesség lélekszámának jelentős növekedésével számolhatunk.** A hazai roma népesség átlagos életminősége, lakhatási színvonala, egészségi állapota, foglalkoztatottsága, iskolázottsága a társadalom egészénél lényegesen rosszabb.

A roma fiatalok mindössze 77%-a tudja befejezni az általános iskolát, és a középfokú oktatásban való részvételük jóval alacsonyabb, mint a nem roma népességé. Sok jó képességű roma fiatal morzsolódik le az iskolarendszerből szociális problémák miatt, ezért a roma népességnek mindössze 2-3%-a szerez érettségit vagy ennél magasabb végzettséget. Az iskolából való lemorzsolódás elsődleges oka a családok többségénél a rossz anyagi helyzet.

Az aktív korú cigány népesség 21 %-a foglalkoztatott Magyarországon, Budapesten ez az arány 48%. A fővárosban a nemek szerinti foglalkoztatottsági szint jelentősen eltér, míg a férfiak 67%-a, addig a nők 36%-a dolgozik rendszeresen. A dolgozó romák jelentős része nem bejelentett állásban dolgozik, így elesik azoktól a társadalmi biztosításoktól (pl. beteg- és nyugdíjbiztosítás) melyek a szociális és egészségügyi helyzetükből fakadó kockázatok mértékét csökkenthetnék.

A FEMI 2005. évben végzett országos kutatása alapján megállapítható, hogy a romák munkahelyi esélyegyenlőtlenségének legfőbb okát a szervezetek elsősorban alulképzettségre, a megfelelő képzettség hiányára vezetik vissza. Ennek megfelelően a romák foglalkoztatási helyzetének javítását szolgáló eszközként említették meg a roma munkavállalók képzettségének javítására, növelésére irányuló intézkedéseket.

A fentiek értelmében a következőket állapíthatjuk meg:

- **Az alacsony foglalkoztatottság legfőbb oka a képzettség hiánya. Az aktív korúak 82 százalékának legfeljebb 8 általánosa van. Az arány a fiatalabbak körében sem sokkal alacsonyabb.**
- **A roma népesség foglalkoztatottsági rátájának növelése nélkül hosszú távon nem növelhető a foglalkoztatottság. Az aktívkorú romák aránya 2050-re megközelíti a 15 százalékot.**
- **A foglalkoztatási és az oktatási helyzet változtatásához a szegénységi csapda és a diszkrimináció oldására, a többségi társadalom aktív hozzáállására van szükség.**

Segítő szolgáltatások

Lásd a „Fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének” vonatkozó oldalait:

Ec-Pec Alapítvány

Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht.

Munkanélküliség Helyett Vállalkozás Közalapítvány

SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvány

2.4. Hajléktalanok

2.4.1. A célcsoport jellemzői

A hajléktalanok számát az EU-tagországokban egy 2005-ben kiadott ENSZ-jelentés **összesen hárommillióra becsüli**, ám arra semmilyen adat sincs, hogy közülük hányan lehetnek a külföldiek. Az önkormányzatok sok nyugat-európai államban – Nagy-Britannia mellett például Németországban is – kötelesek szállást biztosítani a náluk bejelentkező hajléktalanok számára. Bár a hajléktalanság jelensége nem volt ismeretlen a régi Unió tagországokban, a kelet-közép európai országok csatlakozása e téren jelentősen változtatott az addigi helyzeten. A keleti blokk országaiban, a rendpárti, diktatórikus rendszerek nem hagytak teret a hajléktalanság megjelenésének, azonban a rendszerváltás utáni gazdasági, társadalmi változások következtében a hajléktalanság gyorsan és tömegesen jelent meg a nagyobb városok utcáin. A határok megnyílásával, a stabil egzisztenciával emberek nagy számban, a jobb megélhetés, a jobban fizetett munkavállalás reményében lépték át a korábbi vasfüggönyt, azonban reményeikben csalatkozva ott is a marginalizált, a legális tartózkodás határán élő emberek számát gyarapították.

A hajléktalanok becsült száma Magyarországon 20-50 ezer fő között van, a fővárosban 8 ezer hajléktalan ember él. Közülük 2.800 ember lakik átmeneti szállókon, 1.800 ember éjszakai menhelyeken tölti éjszakáit, 3.000 ember pedig egész napját az utcán tölti. Célvizsgálatok szerint a hajléktalan-szállókon élők kisebb része rendszeres munkajövedelemért dolgozik (25-35%), hasonló arányban található köztük alkalmi munkából élők. A kutatások szerint a hajléktalanok többségének életkora 38–44 év között van. A hajléktalan nők száma az elmúlt tíz évben becslések szerint megduplázódott, arányuk 25 százalékra növekedett. A hajléktalanok számának valós és pontos meghatározása problematikus, ugyanis a fővárosban és közvetlen környékén sok ember él nem lakás célú helyiségekben, illetve önkényesen elfoglalt ingatlanban. Ezek az emberek nem „közterületen” élnek, lakáshelyzetük rendezetlensége és bizonytalansága miatt azonban hajléktalanoknak tekinthetők.

A hajléktalanok rossz higiénés körülményeik és hiányos táplálkozásuk miatt különösen veszélyeztetettek a fertőző betegségek (hepatitis, TBC stb.), valamint fagyások és fekélyes szövődmények tekintetében. **A beteg hajléktalan emberek munkavállalási esélyei különösen rosszak.** Életmódjukból adódóan ugyanis a legtöbb „utcán élő” hajléktalan ember a rendszeres és bejelentett munka világából gyakorlatilag ki van rekesztve. Esetükben a pénzkereset (és az alapvető létfenntartás) biztosítása a kartonozásból, a guberálásból, illetve hajléktalan újságok eladásából származó bevétel. Azok a hajléktalanok, akik rendszeres szálláslehetőséghez jutnak, a munkavállalás szempontjából valamivel jobb helyzetben vannak. Számukra is inkább a „fekete- illetve szürke” munkaerőpiacon adódik munkalehetőség.

A hajléktalanság kialakulásában több probléma játszik szerepet, ezért többirányú segítséggel, az egészségügyi, a szociális és a foglalkoztatási szolgáltatások összekapcsolásával lehet csak eredményt elérni. **A hajléktalanná válás okai közül a leggyakoribb a kapcsolati konfliktus.** Gyakori ok továbbá, az intézményekből való kikerülés (nevelőotthon, kórház, szociális intézmény, börtön stb.). Ennek részben oka lehet az is, hogy a kórházi ágyak számának csökkentése nem járt együtt a pszichiátriai, valamint a

szociális intézményi férőhelyek meghatározott mértékű növelésével. Ugyancsak növekedni látszik a gazdasági (jövedelmi, munkaerő-piaci) okokból bekövetkező hajléktalanság aránya.

A hajléktalanok kapcsán mérhető fővárosi véleményeket, attitűdöket vizsgáló „Hajléktalanok Budapesten” elnevezésű kutatási program a 2005. év végén zárult le.

Igazán hátrányos helyzetűnek leginkább a hajléktalanokat tartják a budapestiek. Szinte teljes körű az egyetértés abban, hogy e csoportok tagjai igen rossz helyzetben vannak, s támogatásra szorulnak. **A budapesti polgárok többsége, bár zavarja őket az utcán fekvő hajléktalanok látványa, támogatja a hajléktalanok megélhetési stratégiáit.** Azon megkérdezettek többsége, akik közvetlenül pénzzel is támogatják a hajléktalanokat, havonta 1-3 alkalommal teszi ezt, míg azon budapestiek harmada, akik természetbeni adománnyal (élelmiszerrel, ruhával, takaróval stb.) támogatják a hajléktalanokat fél évente teszik ezt, míg több mint negyedük ennél ritkábban. A természetbeni adományokkal segítő válaszadók közel harmada fél évnél gyakrabban támogatja a hajléktalanokat ebben a formában, bár csupán 3 százalékuk vallott úgy, hogy heti rendszerességgel teszi ezt. Napjainkban többféle, hajléktalanok által árusított újság is forgalomban van (Fedél nélkül, Flaszter stb), melyekről a fővárosiak közel fele vallott úgy, hogy szokta vásárolni valamelyiket. A többség nem fogadja el az újságot a pénzéért cserébe, vagy van, amikor elfogadja, van, amikor nem. Azok többsége, aki elfogadja az újságot ilyen helyzetben a hajléktalan árusítótól, csak átfutja a lapot, míg harmaduk alaposan átolvassa.

A fővárosi polgárok elsősorban munkát adnának a hajléktalanoknak, illetve különféle intézkedésekkel a munkavállalásukat segítenék elő, és a munkáltatókat is szívesen támogatnák abban az esetben, ha hajléktalanokat foglalkoztatnának. Az utcán élő emberek gyakran nem, vagy nem piacképes végzettséggel rendelkeznek, ezért a budapestiek hasznosnak tartanának a részükre kialakított átképzési programokat is, amellyel szintén elősegíthetik a munkába állásukat. A hajléktalanok jelenlegi lakhatási helyzetének megoldását is fontosnak ítélik a budapestiek: ezt a problémát elsősorban **további hajléktalanszállók építésével, több férőhely kialakításával** orvosolnák.

A Fővárosi Munkaügyi Központnál regisztrált hajléktalan munkanélküliek száma 25%-kal csökkent 2004-hez képest (729 fő). (20. táblázat) A fővárosban regisztrált hajléktalan munkanélküliek közül jelenleg 526 főnek nincs a fővárosban bejelentett lakóhelye. Minden negyedik regisztrált munkanélküli hajléktalan – az előző évekhez hasonlóan – VIII. kerületi címre van bejelentkezve, bár számuk több éve folyamatosan csökken (153 fő a 2004 évi 244 fővel szemben), ugyanis az átmeneti hajléktalanszállók többsége lakói részére megengedi az ideiglenes bejelentkezést. A csökkenés arról tanúskodik, hogy a szállókon lakó hajléktalanok 2004-hez hasonlóan 2005-ben is, alacsonyabb számban jelentek meg a regisztrációban. Bár a hajléktalanok esetében a regisztrált munkanélküliség mutatója rendkívül keveset mond tényleges munkaerő-piaci helyzetükről, megállapítható, hogy az FMK Hajléktalanok Információs Irodáján a **regisztrált hajléktalanok** – 2003-hoz és 2004-hez hasonlóan – több mint **háromegyede férfi, jellemzően 36 és 55 év közötti, alacsony iskolai végzettségű.**

2.4.2. Összefoglaló, következtetések

A hajléktalanok becsült száma az országban 20-50 ezer fő között van, a fővárosban 8 ezer hajléktalan ember él. Közülük 2. 800 ember lakik átmeneti szállókon, 1800 ember éjszakai menhelyeken tölti éjszakáit, 3. 000 ember, pedig egész napját az utcán tölti.

Az utcán élő hajléktalanok nagy része kartonozásból, a guberálásból illetve hajléktalan újságok eladásából él. A munkavállalás szempontjából az átmeneti szállókon lakó

hajléktalanoknak helyzete kedvezőbb, harmaduk rendszeresen, további harmaduk alkalmanként jut munkához. Azonban többségük így is csak „fekete- illetve szürke” munkaerőpiacon kap lehetőséget. **A hajléktalan lét az egészség megromlásával, a fertőző betegségeknek való fokozott kiszolgáltatottsággal jár.** A megrendült egészségi állapotú hajléktalanok munkaképessége tartósan visszaesik, lábadozási lehetőség hiányában a betegség idülté válására is nagyobb az esély.

A Fővárosi Munkaügyi Központnál regisztrációjában a hajléktalan munkanélküliek töredéke jelenik meg. Háromegyedük alacsony iskolai végzettségű, középkorú férfi, s az utolsó regisztrációjuk óta folyamatosan eltelt idő nem haladja meg az egy évet. Ez utóbbi adat mögött nem a legális munkaerőpiacon való elhelyezkedés, sokkal inkább a regisztrációból való lemorzsolódás áll.

A hajléktalanok munkavállalást olyan **komplex szolgáltatások szervezésével** lehet segíteni, amely a szállás biztosítása mellett hangsúlyt fektet a munkavállalási képességek fejlesztésére és a mentálhigiénés támogatásra is. A munkaadók meggyőzéséhez a szállókon lakó hajléktalanok foglalkoztatását fókuszba helyező **médiakampány szervezése** nyújthat segítséget. **A lábadozó férőhelyek számának emelése** csökkentené a krónikus betegségek kialakulásának következtében kialakuló munkaképesség csökkenést.

2.4.3. Segítő szolgáltatások

Lásd a „Fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének” vonatkozó oldalait:

Fővárosi Munkaügyi Központ

Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei

Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht.

Myrai Szent Miklós Keresztény Egyház

2.5. Ifjúsági munkanélküliség – pályakezdők

2.5.1. A célcsoport jellemzői

A pályakezdők munkaerő-piaci helyzete rosszabbodott, míg az időkorúak foglalkoztatása kedvezően alakult, az utóbbi években a **legtöbb Európai Unió tagállamban**. Uniós szinten a 15 és 24 év közötti fiatalok körében az 1990-es évek második felében regisztrált növekedés után 2002 óta a foglalkoztatás csökkenése jellemző.

A fiatalok között a munkanélküliség magasabb, mint a teljes népesség körében. A 25 év alattiak munkanélküliségi rátája 2004-ben 19% volt az EU-25-ben, az új tagállamokban pedig 30% körüli. A visegrádi országok közül Magyarország és Szlovénia nyújtja a legkönnyebb elhelyezkedési lehetőséget a pályakezdőknek, de a fiatalok munkanélkülisége itt is 18–19%. A magas munkanélküliséggel küzdő Szlovákiában és Lengyelországban a fiatalok esélyei a munkaerőpiacon meglehetősen kedvezőtlenek, a munkanélküliség ebben a korcsoportban 32, illetve 40%.

A foglalkoztatási ráták ilyen irányú alakulása jól tükrözi **az európai ifjúság aktivitásának általános alakulását, azaz a munkaerő-piaci részvétel hanyatlását**, amely egybevág az utóbbi években jellemző tendenciával, mely szerint a fiatalok tovább maradnak az oktatásban és a képzésben. Mivel a fiatalok szerteágazó pályafutásuk során hol dolgoznak, hol tanulmányokat folytatnak, hol munkanélküliek, hol átképzésen vagy továbbképzésen vannak,

munkaerő-piaci integrációjukhoz nagyobb erőfeszítések szükségesek. **Bár az újonnan csatlakozó országok körében Magyarország az ifjúsági munkanélküliség tekintetében relatíve jó helyzetben és a régi tagállamokban is jellemző a pályakezdők elhelyezkedési esélyeinek romlása, a 15-24 éves magyar népesség gazdasági aktivitási szintje az EU-15 átlagának mintegy 70%-a**

A 15–24 évesek 55 százaléka távol marad a munkaerőpiactól Magyarországon, vagyis inaktív. Ezen belül a döntő többség (68%) tanulmányai miatt nem keres munkát. A korcsoporton belül a nem tanuló népességnek csak kevesebb, mint 60%-a foglalkoztatott, a többi inaktív.

A fiatalok több mint 10%-a legfeljebb a 8 általános iskolai végzettséggel (kisebb részük a középiskolából lemorzsolódva) fejezi be tanulmányait. Az ő esetükben igen nehéz a munkaerőpiac tartós elérése, ugyanis a munkaadók többsége a kvalifikált, illetve gyakorlott munkaerő alkalmazását preferálja. Mivel ők egyik kritériumnak sem felelnek meg, általában segédmunkás munkakörökben, az alkalmi munkavállalók táborát gyarapítják. A feketemunkavállalás, valamint a rendszertelen munkavégzés következtében sokan előbb-utóbb a nem tanuló inaktívak között kötnek ki. Az inaktívak azonban nem csak az aluliskolázottak köréből kerülnek ki. Az utóbbi években jellemző tendencia, hogy szakoktatás iránti érdeklődés jelentős lankadása mellett a középiskolát végzettek egyre nagyobb számban tanulnak tovább a felsőoktatásban. A főiskolákról, egyetemekről kiszoruló jelentős része szintén nem helyezkedik el, hanem a következő évi felvételre való készüléssel, nyelvtanulással, illetve OKJ-s képzettségek megszerzésével igyekszik kitölteni a „holtidőt”. A középfokú végzettségű pályakezdők közül egyértelműen előnyben vannak a szakmával rendelkezők, közülük a legkönnyebben a kereskedelmi illetve az informatikai képesítéssel bírók találnak munkát.

Az ifjúság (15–24 évesek) munkanélküliségi rátája 2005-ben 19, 4%-ra nőtt, amiben nem kis szerepe van annak, hogy az e korcsoportból a munkaerőpiacon jelenlevők jelentős hányada csak alacsony végzettséggel rendelkezik, ami párosulva a gyakorlat hiányával, eleve determinálja helyzetüket. A csak alacsony végzettséggel rendelkezők munkanélküliségi rátája a 15–24 évesek körében 31,1% (ami több mint kétszerese az ugyanilyen végzettségű teljes sokaságára jellemző 14,3%-nak), ezen belül a 15–19 éveseké 45,7%, a 20–24 éveseké pedig 26,2%-os volt. Az országos adatok azt mutatják, hogy a főiskolai, egyetemi végzettségűeket is magában foglaló 15-29 éves korosztály harmada munkanélküli. Ez arra utal, hogy az iskola sikeres befejezését követően is **nehézségekbe ütközik a munka világába való belépés,** melynek fő oka az oktatási struktúra és végzettekkel kapcsolatos munkaadói elvárások közti szinkronhiány. (20.-21. táblázat)

A 2005. évben publikált, 15-29 évesek körében végzett empirikus kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy **a még iskolában tanuló, de végzős fiatalok nagy része tisztában van az elhelyezkedési nehézségekkel, tart a munkanélküliségtől,** továbbá a megkérdezettek véleménye szerint ez korosztályuk legégetőbb problémája, különösen a 20-24 éves korcsoportban jelennek meg a munkanélküliséggel kapcsolatos félelmek. E tekintetben az elmúlt négy évben végzett kutatások tapasztalatait összehasonlítva, nem tapasztalhatunk jelentős változásokat.

A pályakezdő fiatalok körében a foglalkoztatottság és aktivitás mértéke a 2004. évhez hasonlóan a 2005. évben is, a fővárosban meghaladta az országos szintet. A 198 ezer 15-24 éves fiatal közül 50 ezer fő volt foglalkoztatott. A korcsoport 25%-os foglalkoztatási

arányával és 29%-os aktivitási aránnyal jellemezhető, amely a 2004. évi értékkel gyakorlatilag megegyezik. A diplomás pályakezdeket is tartalmazó 15-29 éves korcsoport foglalkoztatási rátája 50%-os, míg aktivitási rátája 53%-os. A 15-24 éves korcsoportban a foglalkoztatottság és az aktivitás mértéke egyaránt 4%-kal haladja meg az országos szintet. A 15-29 éves korcsoportban a különbség még nagyobb. Foglalkoztatottság mérése esetén 9%, aktivitás mérése esetén 7%-os különbséget tapasztalhatunk.

A regisztrált pályakezdő álláskeresők száma Budapesten 2001. év óta folyamatosan növekszik. A 2005. évben a regisztrált pályakezdeket év végi zárólétszáma 1. 076 fő volt, amely a 2004. évi létszám 102%-a. A 2003. évben 15%-os, a 2004. évben 13%-os, míg a 2005. évben csak 2 %-os növekedést tapasztaltunk. **Tehát megállapíthatjuk, hogy a 2003. év dinamikus növekedését a 2004. és 2005. évben is a növekedés fokozatos lassulása követte.** (22. ábra)

Évek óta jellemző, hogy a **regisztrált pályakezdő munkanélküliek között magas a felsőfokú végzettségűek aránya.** Bár 2005-ben számuk gyakorlatilag nem változott, a csoporton belüli arányuk stagnált, több mint 30%-os volt, amely évek óta hasonló arányt tükröz. Helyzetüket nehezíti, hogy a munkaerőpiac igényei, és a jelenlegi képzési struktúra között disszonancia mutatkozik. Jelentős kereslet van szakmunkásokra, illetve szakiskolát végzettekre, míg a diplomások iránti igény visszaesett.

Továbbra is problémát jelent, hogy az elméleti képzettség megszerzéséhez nem kapcsolódik szervesen gyakorlati, tapasztalatszerzési időszak, ugyanakkor a munkaadók már a pályakezdő munkavállalók esetében is elvárják az alapvető gyakorlati ismereteket. A struktúrák összehangolásában nagy szerepe van a még iskolába járók tájékoztatásának és a pályaeorientációnak.

A pályaeorientációhoz kapcsolódó iskolai tevékenységeket hagyományos funkcióban a pályaválasztási felelős tanárok látták el. Az átalakuló szakképzésben a pályaválasztáshoz kapcsolódó tevékenységek koordinálását a különböző szerkezetű iskolák, különböző módon oldják meg. A pályaválasztási felelős tanári (osztályfőnöki) munka hagyományosan az iskolán belüli tevékenységre vonatkozik, de súlypontja a tanulókkal való foglalkozásra helyeződik (osztályfőnöki munka, csoportmunka stb.). A pályaeorientációt a fiatal életútján három döntési helyzetben, különböző célokkal és eszközökkel kell támogatni. Az **iskolaválasztás** szakaszában az általános iskola „pályaválasztási tanácsadó” a fő szerep, a szülői döntés domináns. Kivételt képeznek a szakiskolát választók, akik számára már ezen szinten is fontos lenne a szakma munkaerő-piaci pozícióinak ismerete. A **konkrét szakma kiválasztása** jellemzően a középiskolában történik, azaz itt a legfontosabb a szakma és az életpálya ismertetése, munkaerő-piaci esélyeinek ismerete, korrekt bemutatása. A harmadik döntési helyzet, mikor a fiatalnak a képzettség (bizonyítvány) birtokában **foglalkozást, munkakört kell keresnie.**

A szakmák mai és prognosztizálható munkaerő-piaci keresletét és kínálatát vizsgáló, **feldolgozó információs rendszer nem tesz lehetővé megalapozott döntéseket** a pályaválasztás, pályakorrekció, valamint a képzési szerkezet és az igények összehangolásához. Jelenleg mintegy hét intézmény gyűjt, és nyolc-tíz kezel információt a fővárosi tanulókról, végzettekről, esetenként, vagy rendszeresen munkáltatók egyes csoportjaitól. Az információk némelyike teljes körű, mások – elsősorban a munkaerő-piaciak – egyáltalán nem tekinthetők reprezentatívnak. Sok olyan „fehér folt” van a munkaerőpiacon, ahol teljesen hiányoznak az ismeretek. A keresleti és kínálati oldal adatai jellemzően nem összevethetőek, az információk elérése és áramlása akadályokba ütközik. Így

a beavatkozást tervezők (képzés és átképzés kapacitásának tervezői) nem jutnak megfelelő adekvát információhoz. Nincs intézmény és metodika az információ rendszerek egyeztetésére, kezelésére, fejlesztésére. **Nincs objektív információs támogatás a szülők, diákok, tanárok számára az iskola, szakma, életpálya választáshoz.** A fenti megállapítások természetesen nem csak Budapestre, illetve a régióra relevánsak.

2.5.2. Összefoglaló, következtetések

A pályakezdők munkaerő-piaci helyzetét nagymértékben meghatározza iskolai végzettségük, annak piacképessége, szakmai tapasztalatuk, illetve annak hiánya. Magyarországon a 15-24 éves magyar népesség gazdasági aktivitási szintje jócskán elmarad az EU átlagtól, s évek óta magas a regisztrált álláskeresők körében a pályakezdő fiatalok aránya.

Jelentős problémát jelent a munkaerőpiac keresleti oldala és a képzési struktúra közötti összhang hiánya. A keresleti oldal megismerésének korlátja, hogy az azt vizsgáló, feldolgozó információs rendszer nem hatékony, nem tesz lehetővé megalapozott döntéseket. Ezért **szükséges fejleszteni a képzési és munkaerő-piaci információs infrastruktúra** igen kezdetleges állapotát, ezzel tágítani a felelős fenntartói döntések szakmai megalapozhatóságát. Továbbá olyan **információs szolgáltatási rendszert kell kifejleszteni,** mely érthetően, objektív tényezőkkel segíti a szülőket, fiatalokat, tanárokat az iskola, szakma, életpálya választásában. A lokális információk hasznosításához **vizsgálni kell Budapest és a régió képzési és munkaerő-piaci kölcsönhatását, továbbá a nemzetközi munkaerő-piaci mobilitás hatását.**

A képzési és a munkaerő-piaci struktúrák összehangolásában nagy szerepe van a még iskolába járók tájékoztatásnak és a pályaeorientációnak. Ezért a **pályaeorientációban dolgozó tanárok számára hangsúlyozottabbá kell tenni a munkaerő-piaci ismeretek szükségességét,** különös tekintettel annak változékonyságára. Fontos, hogy az iskola szerepet vállaljon a fiatalok pályaképezés kialakításában, s egy olyan pályatervezési gyakorlat megteremtésében, amely magába foglalja az életen át tartó tanulás szempontját is.

A Fővárosi Munkaügyi Központ eszköztárában már korábban is rendelkezésre álltak olyan eszközök, amelyek a fiatalokat, pályakezdőket segítik az elhelyezkedésben. Az FMK a 2005. évi pályakezdő munkanélküliek foglalkoztatásának elősegítésére kidolgozott akcióterve számos olyan intézkedést tartalmaz, melyeket hatékonyan csak a fővárosi szakképzési intézményekkel, azok fenntartóival közösen lehet végrehajtani. Ezért szükséges **a Fővárosi Önkormányzat és a Fővárosi Munkaügyi Központ intézményesített együttműködése.** Ennek fő területei a pályaválasztókkal, pályakezdőkkel kapcsolatos adatok, **információk cseréje,** az iskolák, szülők, diákok rendszeres és **közérthető tájékoztatásának** megszervezése, a munkaadók jobb elérése, közös **szakmai és PR akciók.** Ennek intézményes formáját adhatja egy évente megrendezésre kerülő **közös Pályaválasztási Nap.** Ezen a szakképző intézmények bemutathatják az egyes szakmák helyzetét, munkaerő-piaci perspektíváját. A rendezvény teret adhat az oktatási munkaerő-piaci szolgáltatók és a munkáltatói szervezetek közti egyeztetésnek, a szakképzési rendszer közös fejlesztése érdekében.

2.6. Volt állami gondozottak

2.6.1. A célcsoport jellemzői

Az állami gondoskodással kapcsolatban, az Európai Unióban nincs egységes szabályozás, csak ajánlások vonatkoznak erre a területre. Miközben **a Magyarországhoz nagyjából hasonló lakosság számú EU tagországban. Hollandiában 300-400 állami gondozott gyerek van intézetben, nálunk több mint húszezer.** Mikor Nyugat-Európában az új kutatásokat ismertető cikkek hatására sorra becsukták az otthonokat, a magyar szakma más utat keresett. Az 1970-es években hozzáláttak az otthonok modernizációjához, amin a

gondozónók és a gyerekek közötti kapcsolat személyesebbé tételét értették. A tagállamok között az alapelvekben nincs különbség, a legfontosabb a megelőzés. A törekvés az, hogy a pénzbeli ellátást minél előbb természetbeni ellátás váltsa fel, és ez a beavatkozás minél rövidebb ideig tartson.

A fővárosban az átmeneti és tartós nevelésben élő gyermekek száma évek óta 1900 fő körül mozog. A felmérések tanulsága szerint az állami gondozottak esetében összegződnek, hatványozódnak a depriváltságot kialakító tényezők (tanulási problémák, más kulturális kód és szokásrendszer). Ezáltal nagymértékben predesztináltak lesznek arra, hogy nagykorukban a társadalom peremére szoruljanak, esély nélkül a felemelkedésre. Általános tapasztalatként elmondható, hogy a gyerekek jelentős hányada idős korban kerül be az intézményhálózatba, sok időt tölt ott, és késői életkorban hagyja el az intézményeket.

A volt állami gondozott fiatalok a munkaerőpiacon többszörös hátránnyal indulnak. Ezen hátrányok egyik része a családi szocializációs minták hiányára vezethető vissza, másik része a kvalifikáció hiányából fakad. Az állami gondozottak között a 15-19 éves korosztályba tartozók **92%-a inaktív**. Közülük a nagy többség még tanul (tankötelezettség miatt). A tovább nem tanulók képzetlenül vagy alacsony képzettséggel kerültek ki a munkaerőpiacra. Statisztikák szerint az általános iskolából történő **lemorzsolódás az induló létszámokhoz képest 2,4%-os, a gimnáziumokból 8,5%-os, a szakmunkásképzőkből 32%-os**. Ehhez hozzá kell tenni, hogy érettségit adó középfokú oktatásba minimális számú fiatal kerül, a kevés továbbtanuló többsége – hagyományosnak mondhatóan – a szakiskolák irányába tanul tovább, azonban közel harmaduk innen is lemorzsolódik. További nehézséget jelent, hogy maga az elhelyezkedés, illetve a munkahely megtartása olyan készségeket igényel (pl. alkalmazkodóképesség, feszültségtűrés, önmenedzselés stb.), melyek az állami gondozott fiataloknál legtöbbször hiányoznak, vagy gyengék.

Míg a családban élő pályakezdők mind anyagilag, mind a kapcsolati rendszerek tekintetében támaszkodhatnak a szülői háttérre, **az állami gondozottak** nagy részének az intézetből való kikerülés után a **lakhatása sem megoldott**, melynek hiányában a munkavállalás is szinte lehetetlen. A fiatalok nagy része talajtalaná válik, az intézmény elhagyásakor kapott életkezdési támogatást rövidesen feléli, s a munkaerőpiacon való elhelyezkedésről a kezdeti kudarcok után – támogatás hiányában – gyorsan lemond. A munkakeresést feladja, munkanélküliként nem is regisztráltatja magát. Alkalmi és szezonális munkákból tartósan nem képes biztosítani megélhetését, életvitele kriminalizálódhat, esetleg a fedél nélkül élők számát gyarapítja.

A fővárosi hajléktalanok körében – egyes becslések szerint – **a volt állami gondozottak aránya eléri a 25-30%-ot**. A volt állami gondozottak egy része a megszűnt munkásszállókról került az utcára. **Az „intézetis” minősítés meglehetősen alacsony fokozatot jelent a hajléktalan-társadalom hierarchiájában.**

Az ellátó intézményrendszer a fiatalok alapvető ellátását biztosítja (lakhatásuk, ételmezésük és ruházódásuk a törvényi szabályozásnak megfelelő). A fiatalok szakellátása bonyolultabb képet mutat. Itt a jogszabályi előírások megvannak, a szakmai standardok szintén, amelyeket azonban helyi szinten kell konkretizálni, harmonizálni a helyi személyi és technikai infrastruktúrához. E területen jelentős az elmaradás. Szakma tanulására jelenleg két fővárosi gyermekotthonban van mód, **a szakmai képzés az adottságok szerint elsődlegesen terápiás céloknak felel meg.**

Intézményesen biztosított pályaeorientációs, tevékenység gyakorlatilag nem létezik, ilyen felkészültségű tanár, illetve tematika, szakmódszertani háttér hiányzik az ellátórendszerből. A szakellátásban nincsenek e téren szakmai minimumok rögzítve. Mindehhez társul még, hogy a fővárosban és környékén – az ország egészét figyelembe véve – van a legtöbb intézményi férőhely, így a gondoskodásból kikerülők elhelyezkedési esélyeit **alapvetően meghatározzák a fővárosi munkaerőpiac elvárásai**.

A hagyományos iskolarendszer mellett **nonprofit szervezetek, felnőttképzést végzők**, sok éve működtetnek kis létszámú támogató szolgálatokat a célcsoport számára. Munkájuk azonban elszigetelt, kis célcsoportot érint, kidolgozott módszertanuk nem illeszkedik be a fővárosi ellátó rendszerbe.

2.6.2. Összefoglaló, következtetések

Az állami gondozásba kerülő fiatalok sajátos életútja eredményeként tanulási karrierje rövid, jellemzően az alacsony végzettség eléréséig vezet. A fiatalok nem rendelkeznek „hazuról hozott” példaképekkel, modellekkel, egyedül állnak az életútjukat jelentősen befolyásoló döntés előtt.

Az ellátó intézményrendszer a fiatalok alapvető ellátását biztosítja (lakhatásuk, ételmezésük és ruházódásuk a törvényi szabályozásnak megfelelő), azonban szakképzésükre már nem helyeződik kellő hangsúly. Intézményesen biztosított pályaeorientációs, tevékenység gyakorlatilag nem létezik, ilyen felkészültségű tanár, illetve tematika, szakmódszertani háttér hiányzik az ellátórendszerből. Ezért **komplex módon kell megvizsgálni és fejleszteni a fiatalok alap- és szakellátását**, a kötelező iskoláztatás kérdését, a pályaeorientáció és szakmaszerzés, munkára való felkészítés és az önálló életvitel megismerésének teendőit. **A szakellátás szakmai minimumait e téren is fel kell állítani.** Meg kell fogalmazni, hogy a fővárosi intézményrendszer milyen szinten vállal kötelezettségeket az állami gondozásban nevelkedett fiatalok pályakép szemléletének kialakításában, munkaerőpiaci esélyeik javításában. A szakellátásban **elengedhetetlen az általános iskolai végzettség megszerzését követően a továbbtanulás ösztönzése**, a pályaeorientáció, a pálya és szakmaválasztást segítő foglalkozások biztosítása, a szakképzésbe kerülés előkészítése.

A munkáltatók bevonása a munkanélküliség kezelése és megelőzése szempontjából kulcsfontosságú feladat. Fejlesztésre szorul a képzési tematikák, tartalmak hozzáigazítása a munkáltatói elvárásokhoz, ennek kapcsán vizsgálandó, hogyan szélesíthető a munkáltatók gyakorlati képzésbe való bevonása.

A szolgáltatási piacon **sok olyan szervezet** működik, amely a legkülönbözőbb szolgáltatásokkal segíti a pályakezdő fiatalokat, ezek **bevonása a meglévő eszköztárba** nem csak színesíti a palettát, hanem egyénre szabott szolgáltatásokat nyújt mind az iskolákban lévő fiataloknak, mind a már kikerült pályakezdő munkanélkülieknek.

Az állami gondozott fiatalok hátrányainak csökkentése érdekében **olyan utógondozó rendszert kell kialakítani**, amely rendezett lakásviszony biztosítása mellett, a munkaerőpiaci készségek fejlesztésében, a munkahelykeresésben és a munkahelyen való megmaradásban is támogatja a fiatalot.

2.6.3. Segítő szolgáltatások a hátrányos helyzetű fiatalok számára

Lásd a „Fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének” vonatkozó oldalait:

Fővárosi Munkaügyi Központ
BKIK Oktatási Kht.
MH Líceum Alapítvány
Újpalotai Családsegítő Szolgálat
Vargabetű Klub-Műhely Egyesület

2.7. Speciális helyzetű nők

2.7.1. A célcsoport jellemzői

A nők és férfiak foglalkoztatottságának mértékében az Unión belül jelentős különbségeket láthatunk. Az Unión belül jellemző probléma a nők férfiakéhoz viszonyított alacsony foglalkoztatási színvonala. **Az Unió minden egyes tagországában a férfiak munkaerő-piaci aktivitása meghaladja a nőkéét.** A nők inaktivitási rátája a 15-64 éves korú népességet tekintve az EU-25-ökben 38%-os (a férfiaké 23%-os), az EU-15-ökben is 37%-os (a férfiaké 23%-os). A legrosszabb mutatóval Málta rendelkezik, ahol a korcsoporton belül a nők inaktivitási rátája meghaladja a 63%-ot, a legjobbal Dánia, ahol ez a mutató mindössze 23%-os. Meglepően magasnak mondható Olaszország 50%-hoz közeli női inaktivitási rátája. Olaszországot Magyarország követi e negatív rangsorban 46%-os mutatójával. **Mindezek mellett a férfiak és nők foglalkoztatási színvonala jóval közelebb van egymáshoz Magyarországon, mint az Unió legtöbb tagországában.** Azonban ez nem a nők magas szintű foglalkoztatottságának, hanem a férfiak körében is jelentkező magas inaktivitásnak a következménye. **A foglalkoztatási ráta** Magyarországon 2005-ben az egy évvel korábbi szinthez képest a nők körében 51%-on, a férfiak esetében 63 %-os értéken stagnált. (23. táblázat)

A dolgozni kívánó inaktívok körében a nők aránya 2005-ben Magyarországon 53% volt, ugyanez az aránymutató az EU-25-ök esetében meghaladja a 61%-ot. Ez arra utal, hogy Magyarországon az inaktivitás a nők esetében a munkaerőpiactól való erősebb izolálódás jelensége állandósult. A gyermekvállaláshoz kapcsolódó hosszú fizetett távollét (mely alatt a KSH MEF (munkaerő-felmérés) az igénybe vevőt inaktívnak tekinti) szintén befolyásolja a nők foglalkoztatási szintjét. Ez a 35 év alatti női korosztályok foglalkoztatási rátájának a hasonló korú férfiakétól való eltérését (alacsonyabb szintjét) mintegy fele részben magyarázza.

Az inaktivitás okát nemenként vizsgálva az látszik, hogy a családi okra való hivatkozás szinte csak nőknél fordul elő. A 14 évesnél idősebb népességben a nők 14%-a ezt nevezte meg az inaktivitása magyarázataként, a 25–49 éveseknek pedig a fele. A férfiaknál viszont jóval magasabb a nyugdíjasok aránya az inaktívok között (55%) között, mint a nőknél (38%). Az Európai Unióban átlagosan 8,6%-os munkanélküliséget mértek a férfiak s 10,1%-osat a nők között. A közép-kelet-európai tagállamok közül csak Észtországban volt gyakoribb a munkanélküliség a férfiak között.

Míg Magyarországon – Európában szokatlan módon – a női munkanélküliség szintje sokáig elmaradt a férfiakétól, **2004-ben a férfiak és nők munkanélküliségi rátája már megegyezett, 2005-ben, pedig a nőkre 0,5 százalékponttal nagyobb érték volt jellemző (7,5%).**

Budapestet tekintve megállapíthatjuk, hogy a női foglalkoztatottak arányát 2005-ben is jelentősen meghaladja a férfiaké. A férfiak előnye kimutatható fővárosi és országos szinten

is a foglalkoztatottaknak az aktív korú népességhez viszonyított arányát vizsgálva, ugyanakkor országos szinten a fővárosban jellemző férfielőnynél jelentősebb mértékű eltérést találunk. A foglalkoztatottak aktív korú népességhez viszonyított aránya kerületenként és nemenként megerősíti azt az összefüggést, amelyet eddig a foglalkoztatási adatok alapján fogalmaztunk meg. Kivételt az V. kerület jelent, ahol a nők foglalkoztatottsága a női aktív korú népéségen belül nagyobb hányadot tesz ki, mint a férfiak megfelelő mutatószáma. E mögött a kivételes eset mögött az állhat, hogy a kerületben kiemelkedően sok a szolgáltatási jellegű munkahely, amelyeket tipikusan nők töltenek be. (24. táblázat)

Bár a munkanélküli nők száma és részaránya a fővárosban az ILO definíciót követő 2005. évi KSH mikrocenzus alapján elmaradt a férfiakétól (kevesebb, mint a fele), a regisztrált – vagyis a Fővárosi Munkaügyi Központba járó – álláskeresők körében évek óta a nők túlréprezentáltságával találkozhatunk, mely a főváros minden egyes kerületére is igaz.

A regisztrált álláskereső nők száma 2005-ben, több mint 2.000 fővel meghaladta a férfiakét. Míg 2002 és 2004 között a regisztrált álláskeresők körében a nők számának növekedése jelentősen túllépte a férfiakét, addig 2005-ben ennek a tendenciának az ellentéte érvényesült. A regisztrált női álláskeresők száma a férfiakéhoz képest duplájával nőtt, a munkanélküliek összességén belüli részarányuk 2 %-kal növekedett. A pályakezdő regisztrált álláskeresők között a nők aránya közelítőleg megegyezik a férfiakéval, míg a felsőfokú végzettségű regisztrált munkanélküli nők csoporton belüli aránya elérte a 15%-ot. A hajléktalanok körében általánosan tapasztalható túlnyomó férfi többség a regisztrált álláskeresők közé bekerülők körében is megjelenik. (25.-26. ábra)

A fővárosi munkaerőpiaci képzésekbe kerülők nemek szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy az előző évekhez hasonlóan 2005-ben is lényegesen magasabb a résztvevő nők aránya (62,70%), míg a regisztrált álláskeresőkön belüli részarányuk jóval ez alatt van. Ennek egyik lehetséges oka a nők jobb alkalmazkodási készségében, valamint magasabb arányú tanulási hajlandóságában rejlik. Legtöbbször a 2004. évhez hasonlóan a 26-35 év közötti nők közül kezdték meg a képzést.

A nők hátrányos helyzetével nemcsak foglalkoztatás, hanem a jövedelmi viszonyok terén is találkozhatunk. Magyarországon egy alkalmazásban álló férfi és nő fizetése között mintegy 20 százalékos különbség tapasztalható – a férfiak javára. A regionális eltérések jelentősek, míg egy budapesti nő átlagban 70%-át keresi a férfi jövedelmének, vidéken ez az arány jobb, elérheti a 80-82 %-ot is. A munkahelyi lehetőségek egyenlőtlen volta nemcsak a jövedelmek terén, hanem az előmenetel kapcsán is jelentkezik, ez tapasztalható az úgynevezett "üvegplafon szindrómánál" is.

A családi szerepekből fakadó nemek közötti egyenlőtlen feladatmegosztás szintén problémát jelent. Valamennyi Uniós ország időmérleg-felmérései igazolják, hogy az európai nők még a kilencvenes évek végén is átlagosan napi 2–3 órával több háztartási munkát végeztek, mint a férfiak. Magyarországon ez a különbség még nagyobb, 4-5 órát is elérhet. A férfiaknak, bár munkaerő-piaci aktivitásuk nagyobb, több a szabadidejük. Az ezredforduló éveiben a budapesti férfiak szabadideje 38 perccel nőtt (5 óra 10 percre), a nőké, pedig háromnegyed órával (4 óra 20 percre.)

A gyermekvállalás, a gyermeknevelés nagymértékben befolyásolja a nők munkaerő-piaci esélyeit. Magyarországon a 2005. év folyamán a gyermekgondozási ellátások valamilyen formájában közel, mint 270 ezer nő részesült. 2005-ben összességében 100 ezer

gyermekgondozási ellátást igénybe vevő nőnek soha, vagy a szervezet megszűnése miatt már nem volt munkahelye, ahová legalább potenciálisan vissza tudott volna térni, ami nagyjából a 2002-ben mért 1/3-os aránnyal azonos, s az ellátás alanyi jogúvá válása következtében jóval magasabb a 90-es évek közepét jellemző értéknél. A korábban foglalkoztatottakon belül csökkent azok aránya, akik úgy vélték, hogy munkáltatójuk hosszú távon nem számít rájuk, de még jobban zsugorodott azok egyébként sem széles rétege, akik saját döntésük alapján nem kívánnak korábbi munkahelyükre visszatérni. E tendencia ellenére is kevesebb, mint az ellátást igénybe vevők 40%-át jelentették 2005-ben azok, akik a gyermekgondozási idő letelte után korábbi munkáltatójuknál szeretnének és tudnának újra dolgozni. **Össességében a gyeden lévők 2/3-a, a gyesen lévők kevesebb, mint 1/3-a, a gyeten lévők 14%-a számíthat arra, hogy korábbi munkáltatójánál dolgozik majd újra.**

A munka világába könnyebben illeszkednek be azok a nők, akik az ellátás ideje alatt dolgoznak. Ezt kívánták elősegíteni a munkavállalás korábbi korlátozásán enyhítő, illetve 2006-tól azt teljesen megszüntető intézkedések is. A gyermekgondozási ellátáson levők mindössze 7%-a dolgozott, ebből is minden második érintett csak alkalmilag. Az anyák közel 2/3-ának saját döntése, hogy ezt az időt gyermeke nevelésére fordítja, további 13%-uknál szerepet játszik az is, hogy nem is tudná másra (esetleg intézményre) bízni a gondozást, míg 11% volt azoknak az aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy szeretnének dolgozni, de nem találtak (megfelelő) munkát. A munkavállalást **hátráltatja a bölcsődei és óvodai férőhelyek fokozatos leépülése** is.

A Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda a 2005. évben országos felmérést végzett a munkahelyi esélyegyenlőség helyzetével az esélyegyenlőség bevezetésével kapcsolatban. A szervezeteknek mintegy 5%-a jelezte problémaként azt, hogy **a női alkalmazottaknak „nehézséget okoz a munkaidő és a család összeegyeztetése”**. Ezen kívül problémaként merült fel még az is, hogy „a nők rugalmatlanok a továbbtanulás terén” –feltehetőleg az előbb említett problémából kifolyólag, mely szerint a nők nehezen egyeztetik össze a munkaidő korlátjait a családi kötelezettségekkel. A válaszadók töredéke említette meg nehézségként azt, hogy a nők „alulreprezentáltak a vezető posztokon”. Azoknak a szervezeteknek a többségében, amelyekben úgy tapasztalták, hogy nehézséget jelent a nők számára a munkaidő korlátjainak és a családi kötelezettségeknek az összeegyeztetése, munkaidő kedvezményrel járultak hozzá a női munkavállalók frusztrációjának csökkentéséhez. A továbbtanulási gondokat említő szervezetek, valamint a nők vezetői posztokon való alulreprezentáltságával leírható egyenlőtlenségről beszámoló szervezetek az említett gondok enyhítésére alkalmas intézkedésekről nem számoltak be. A női alkalmazottak foglalkoztatásának komfortosabbá tételében **nehézségként merült fel a munkaidő kedvezmény biztosítása (3,6%), és az egyenlő elbírálás elvének gyakorlati alkalmazása (2,2%).**

2.7.2. Összefoglaló, következtetések

A foglalkoztatási ráta Magyarországon 2005-ben az egy évvel korábbi szinthez képest a nők körében 51% a férfiak esetében 63 %-os értéken stagnált.

Míg Magyarországon – Európában szokatlan módon – a női munkanélküliség szintje sokáig elmaradt a férfiakétól, **2004-ben a férfiak és nők munkanélküliségi rátája már megegyezett, 2005-ben, pedig a nőkre 0, 5 százalékponttal nagyobb érték volt jellemző (7,5%).**

Bár a KSH mérése alapján a munkanélküli nők részaránya elmarad a férfiakétól, a regisztrált – vagyis a Fővárosi Munkaügyi Központba járó – álláskeresők körében évek óta a nők túlréprezentáltságával találkozhatunk, mely a főváros minden egyes kerületére is igaz.

A nők hátrányos helyzetével nem csak foglalkoztatás, hanem a jövedelmi viszonyok terén is megjelenik. A munkahelyi lehetőségek egyenlőtlen volta nemcsak a jövedelmek terén, hanem az előmenetel kapcsán is jelentkezik, ez tapasztalható az ún. "üvegplafon szindrómánál" is

A családi szerepekből fakadó nemek közötti egyenlőtlen feladatmegosztás szintén problémát jelent. A gyermekgondozási ellátási formák valamelyikében részesült kismamák kevesebb, mint felének volt lehetősége arra, hogy visszatérjen korábbi munkáltatójához. A munkavállalást hátráltatja a bölcsődei és óvodai férőhelyek fokozatos leépülése is.

A FEMI által 2005-ben végzett országos kutatás alapján megállapítható, hogy **a nők munkahelyi esélyegyenlőtlenségének lehetséges okai közül a munkahelyi és a családi kötelezettségek összeegyeztetésének nehézségeit neveztek meg leggyakrabban a munkaadók.** E problémának az enyhítésére a munkaidő kedvezmény vált gyakorlattá, melynek alkalmazása azonban –elsősorban a munkáltatók számára nehézséget jelent.

2.7.3. Segítő szolgáltatások

Lásd a „Fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének” vonatkozó oldalait:

„40+” Esélyek és Lehetőségek Negyven Felett Alapítvány

Grafológiai Intézet Kft.

Havasi Gyopár Szociális Egészségügyi Kulturális Segítő Alapítvány

Heim Pál Gyermekkorház

Motiváció Mozgássérülteket Segítő Alapítvány

MSZOSZ

SEED Kisvállalkozás-fejlesztési Alapítvány

2.8. Diplomás munkanélküliek

A célcsoport jellemzői

A diplomás munkanélküliek aránya Magyarországon a legalacsonyabbak közé tartozik az Európai Unióban. Máltán, Csehországban, Írországban és az Egyesült Királyságban figyelhető meg hasonlóan alacsony érték. Egyenlőtlen az álláskereső felsőfokú végzettségűek megoszlása a korcsoportok között, mégpedig a fiatalabb korosztályok kárára. Lengyelországban, Olaszországban és Görögországban a diplomás fiatalok (15–24 évesek) egyharmadának nincs állása. **Az Unió átlag 12,8%, Magyarországon minden tizedik diplomás fiatal képtelen elhelyezkedni.** A 25 évesnél idősebb diplomások körében a

munkanélküliség csak 4, 7% az EU-25-ben, az 50 felettek között 3, 7% (Magyarországon 1, 9% és 1, 6%).

A friss diplomásoknak kevesebb, mint fele talál munkát oklevele kézhezvételétől számított egy éven belül az Európai Unió legtöbb tagállamában. Bár az Unión belül Magyarországon az egyik legalacsonyabb a diplomás munkanélküliek aránya, jellemző, hogy a pályakezdő diplomások igen nehezen találnak munkát. Az adatok szerint Hollandia messze leghagyja a huszonnégyes mezőnyt a maga 73 százalékos értékével. A tíz új EU-tagállam közül Máltán és a balti országokban a legjobb a friss diplomások gyors munkaerő-piaci elhelyezkedésének esélye: a szigetországban minden harmadik fiatal álláskereső talál munkát egy éven belül. **A rangsort Magyarország (12, 7 százalék) és Görögország (12, 2 százalék) zárja.**

A felsőfokú végzettség még az elmúlt évtizedben is lehetőséget jelentett a munkanélküliség elkerülésére. Az utóbbi években megjelent a diplomák közötti különbség kérdése a munkaerőpiacon is, vagyis a túlképzés, illetve a felsőfokú képzettség hasznosíthatósága révén erősödött a munkanélküliség. A diploma sok éven keresztül a biztos megélhetés kulcsaként volt számon tartva. A rendszerváltás után a piacgazdaságban jelentkező kereslet differenciálta a felsőfokú végzettségek „értékét” és hasznosíthatóságát.

Az aktívan munkát keresők jelentős része (közel harmada) vezető beosztású, értelmiségi volt az ezredfordulón. (27. táblázat) Ez arra utal, hogy a diplomás karrierpályák tekintetében a régi, egész életre szóló biztos állásokat, felváltották a mobilabb, nagyobb karrierlehetőséget, de egyben nagyobb kockázatot jelentő pozíciók. Ez a tendencia különösen a fővárosban érvényesült, ahol állások tekintetében széles lehetőségek álltak a diplomások előtt. Ha a bérek iskolai végzettség szerinti eltérését vizsgáljuk, megállapítható, hogy az általános iskolai végzettséggel rendelkezők béréhez viszonyítva a szakiskolai végzettséggel rendelkezőké nem változott 1995-höz képest jelentősen, s a középfokú végzettségűeké is csak kis mértékben, addig **a felsőfokú végzettségűek, különösen az egyetemet végzettek körében kiugróan magas bérnövekedéssel találkozhatunk.** Jellemző tendencia, hogy egyre több ember törekedett a magasabb végzettség megszerzésére, ugyanis vonzotta őket a magasabb jövedelem, a jobb elhelyezkedési lehetőség.

Az oktatási intézmények érzékelve a magas keresletet jelentősen **bővítették képzési kínálatukat és kapacitásukat, mely több esetben a színvonal felhígulásához vezetett.** A felsőfokú képzésben résztvevők száma az 1990/91-es évfolyamhoz viszonyítva a 2004/05 évfolyamon több mint 3, 7-szeresére emelkedett, ezen belül a főiskolai képzésben résztvevőké több mint 4, 2-szeresére. A hallgatók képzési terület szerinti megoszlását tekintve megállapítható, hogy nagymértékben nőtt a humán- és társadalomtudományok, valamint a gazdasági és gazdaságirányítási terület súlya.

A foglalkoztatott felsőfokú végzettségűek vállalkozási szektorok közti megoszlás-változásának tendenciái 2005-ben arról árulkodnak, hogy **felsőfokúakat érintő foglalkoztatás-növekedés a nemzetgazdaságban mindössze a vállalkozások 16%-ban mutatkozik.** A fennmaradó vállalkozások döntő többsége nem változtat felsőfokú foglalkoztatási kapacitásán, közel 10%-uk viszont csökkenti azt.

A fiatal diplomás munkanélküliek aránya Magyarországon 2005-ben a korcsoporton belül lényegében megegyezett az egy évvel korábbival (6,8 %), ami az előző évek növekvő tendenciájának megállásáról tanúskodik..

A munkaerőpiacon aktív munkavállalók iskolai végzettség szerinti megoszlásának 20 éves prognózisa alapján arra számíthatunk, hogy **a felsőfokú végzettségűek száma és aránya továbbra is növekedni fog**, az általános iskolát végzettek arányának csökkenése, a középiskolát végzettek és a szakmunkások arányának stagnálása mellett. E tendenciák a fővárosban fokozottan fognak jelentkezni, növelve a munkaerőpiacon jelentkező képzettségi aránytalanságot, amennyiben a strukturális problémák rendezése érdekében nem történnek lépések.

A fővárosban a regisztrált diplomás álláskeresők számában – a 2003. és 2004. évben is – jelentős ugrás következett be. Bár a fent leírt folyamatok már a 2003. év előtt is jelentkeztek, a diplomás munkanélküliek kerülni látszottak a munkaügyi szervezet igénybevételét. Ez 2004-ben megváltozott, a regisztrációban szereplő diplomások száma egy év alatt közel 30%-kal nőtt. **A gyors növekedés 2005-ben megtört, alig haladta meg éves szinten a 3 %-ot.** (28. ábra)

A regisztrált diplomás álláskeresők megoszlási mutatóit vizsgálva megállapítható, hogy az utóbbi évek mindegyikében **a nők száma meghaladta a férfiakét**, valamint **a pályakezdő munkanélküliek körében több éve igen magas (30% körüli) a felsőfokú végzettségűek aránya.**

A tartósan munka nélkül maradtak sorában még mindig viszonylag kevés a felsőfokú végzettségű. Ez arra utal, hogy a diplomások előbb-utóbb el tudnak helyezkedni, de egyáltalán nem biztos, hogy képzettségüknek megfelelő állást találnak maguknak. Nyugat-Európában már a 80-as években kénytelenek voltak szembenézni hasonló trendekkel, ott ugyanis hamarabb megnőtt a felsőoktatásban képzettek száma. Hazánkban a rendszerváltás után kezdődött a diplomások tömeges képzése, így a felsőfokú végzettség értéke is kisebb lett.

A felsőfokú végzettségű fiatalok egy része az iskola utolsó éveiben tudatosan készül a munkahelykeresésre. A hagyományosan sikerszakmáknak számító területeken is jellemző, hogy a fiatalok több hónapos intenzív álláskeresésre készülnek. A vizsgálatok tapasztalatai egyöntetűen arra utalnak, hogy azok **tudnak a legkönnyebben munkához jutni, akik széles informális támogató háttérrel rendelkeznek**, gyakorlataik kapcsán tudatosan keresik a potenciális munkaadókkal a kapcsolatot, s mérik fel elvárásaikat, illetve igénybe veszik az egyetem által nyújtott támogatási lehetőségeket (pl. állásbörzék).

A diplomás munkanélküliség problematikájának további súlyosbodása várható, hiszen a felsőfokú végzettséggel rendelkezők nagymértékű gyarapodásához, a jelenlegi tendenciák alapján nem fog párosulni a vállalkozások felsőfokú végzettségű munkavállalók iránti foglalkoztatási többletigénye.

2.8.1. Összefoglaló, következtetések

A diploma sok éven keresztül a biztos megélhetés kulcsaként volt számon tartva. A rendszerváltás után a piacgazdaságban jelentkező kereslet differenciálta a felsőfokú végzettségek „értékét” és hasznosíthatóságát.

A '90-es évek közepétől mára inkább az a tendencia jelentkezett, hogy egyre több ember törekedett a magasabb végzettség megszerzésére, ugyanis vonzotta őket a magasabb jövedelem, a jobb elhelyezkedési lehetőség. Az oktatási intézmények érzékelve a magas keresletet jelentősen bővítették képzési kínálatukat és kapacitásukat, mely több esetben a

színvonal felhígulásához vezetett. A végzett diplomások számának kiugró növekedéséhez nem társult a munkaerőpiacon a felsőfokú végzettségű munkavállalók iránti növekvő igény.

A regisztrált diplomás álláskeresők számában jelentős ugrás következett be 2004-ben, 2005-ben számuk lényegében stagnált. Azonban a jelenlegi strukturális problémák fennmaradása mellett a diplomás munkanélküliség problematikájának további súlyosbodása várható, hiszen a felsőfokú végzettséggel rendelkezők nagymértékű gyarapodásához, a közelebbi jövőben sem fog párosulni a vállalkozások felsőfokú végzettségű munkavállalók iránti foglalkoztatási többletigénye.

A diplomás munkanélküliség kezelésének egyik leglényegesebb pontja az, hogy a **munkaadók bejelentsék az üres álláshelyeket, s amennyiben ezt elmulasztják, legyenek valós szankciók.**

Az ügyfelek friss információkhoz való hozzáférését segíthetné az **internetes kapcsolattal elérhető állás-információs rendszer létrehozása,** nyílt hozzáférésű terminálok szociális intézményekhez való kihelyezése. **A családsegítőkben a Diplomás Iroda munkatársával közös ügyeleti felületet kellene kialakítani,** ahol az ügyfelek a képzési lehetőségekről is tájékozódhatnak. Természetesen e kezdeményezések infrastrukturális fejlesztéseket is feltételeznek az érintett szervezeteknél, melyhez a forrásokat pályázati úton lehetne biztosítani.

Jelenleg a közfoglalkoztatásban az ajánlható munkák nagy része fizikai, ezért a diplomás munkanélküliek számára alig van közöttük megfelelő. **Ezért a közfoglalkoztatás keretében több, a diplomás munkanélküliek foglalkoztatására is alkalmas munkalehetőséget kell biztosítani.**

2.8.2. Segítő szolgáltatások

Lásd a fővárosi foglalkoztatási szolgáltatások gyűjteményének vonatkozó oldalait:

Fővárosi Munkaügyi Központ

Nonprofit Vállalkozásokért a Népjóléti Szférában Alapítvány

3. A foglalkoztatást támogató munkaerőpiaci eszközök felhasználása

A munkaerőpiaci eszközök forrása a munkáltatók által befizetett munkaadói járulék. Ebből kerülnek finanszírozásra az „aktív” munkaerőpiaci eszközök. A munkavállalók által fizetett munkavállalói járulék a „passzív” munkaerőpiaci eszközök forrása. Az aktív eszközök forrását a Munkaerőpiaci Alapot Irányító Testület megyékre osztja. Budapesten ezt a keretet a Fővárosi Munkaügyi Tanács (FMT) döntése alapján a Fővárosi Munkaügyi Központ kezeli. Az FMT tagjai: a Munkáltatói Oldal (munkáltatók szervezeteinek képviselői), a Munkavállalói Oldal (munkavállaló szervezetek képviselői), és az Önkormányzati Oldal (a fővárosi és kerületi önkormányzatok képviselői).

3.1. Aktív eszközök alkalmazása

Az **aktív munkaerőpiaci eszközök** segítik a regisztrált álláskeresők visszailleszkedését az elsődleges (már nem támogatott) munkaerőpiacra. Az aktív eszközök igénybe vétele terén

2004-ben is tovább folytatódott a korábbi tendencia, eszközökre biztosított **források csökkenését, az eszközök közötti „erőviszonyok” változása kísérte 2005-ben, a forráscsökkenés elsősorban a képzéseket érintette jelentősen.** A közhasznú foglalkoztatásra fordított források növekedtek, a bértámogatás körülbelül a 2004-es szinten maradt, míg a korábban kisebb súlyú eszközök jelentős többletfinanszírozást kaptak az előző évekhez képest.

Az összes forrás felhasználása 1.790 millió forint volt, valamivel több, mint **az előző évi, azonban** a jelenlegi érték még a 2000. évben biztosított forrástól is elmarad. A minimálbér 2005-ben 57 ezer forint volt, míg 2000-ben mindössze 30 ezer forint. Ennek eredményeként az aktív eszközökkel **támogatottak létszáma hat év alatt 15.560 főről radikálisan lecsökkent 7.039 főre.** Az utolsó évi érintett létszámcsökkenés is jelentős mértékű volt (több mint ezer fő), mely árulkodik a hosszú távú forráscsökkenés hatásáról. Kettőezer főt meghaladó mértékű létszámcsökkenésre azt utoljára 2000-ben a minimálbér 50 ezer forintra történő megemlésekor volt példa. Az aktív eszközök közötti arányokról az FMK javaslata alapján az Fővárosi Munkaügyi Tanács dönt. (29.-30. ábra)

A munkaerőpiaci képzésekre fordított források, a 2004. évi tendenciát folytató, **jelentős visszaesésével találkozhattunk** a 2005. évben. A képzésre fordítható forrás mértéke egy év alatt közel 200 millió forinttal a 2004. évi forrás mértékének 57%-ára, a 2003. évi forrás 44%-ára esett vissza. A képzési források drasztikus csökkenésének hatása a képzésbe bevont fővárosiak számának radikális csökkenésében is megjelenik. Míg a munkaerőpiaci képzések a **2003. évben 4.865 budapestit érintettek, 2004-ben mindössze 3.416-ot, 2005-ben már csak 1.933-at.**

A közhasznú foglalkoztatásra fordított források a 2005. évben 74 millió forinttal, 11%-kal növekedtek. 2003-hoz képest, tehát két év alatt az eszközre fordított forrás még így is 37 millió forinttal, több mint 5 %-kal esett vissza. A közhasznú foglalkoztatásban **érintett létszám már csak 2.530 fő volt, 11 %-kal maradt el a 2004. évi résztvevői létszámtól, a hat évvel korábbi létszám 43 %-a.**

A foglalkoztatást bővítő bértámogatásban az előző évinél 2%-kal többen 1.532-en vettek részt, melyről a ráfordítás mértékének emelkedése is jelez.

Az egyéb aktív eszközökre fordított források jelentősen, 464 millió forintra nőttek (60 %-os növekedés), míg a résztvevői létszám az előző évhez képest pusztán 10%-kal nőtt.

3.1.1. Munkaerőpiaci képzések

A munkaerőpiaci képzéseket erre szakosodott szervezetek, jellemzően vállalkozások szervezik. Az FMT által jóváhagyott, „ajánlott” és „elfogadott” képzési szakirányok szerint meghatározásra kerülő „képzési jegyzék szakirányonkénti kívánatos létszámkereteket is tartalmaz. A vállalkozások e képzésekre jelentkeznek s szintén az FMT egy albizottsága véleményezésével, az FMK dönt a konkrét tanfolyami kínálatról. A regisztrált álláskereső a munkaügyi központok kirendeltségein jelentkezhetnek egy-egy tanfolyamra, s a megfelelő létszám megléte esetén a tanfolyamot elvégezhetik. **A képzési költségek cca. 90%-át az FMK, illetve a Munkaerőpiaci Alap fedezi.**

A 2005. évi évben a 2004. évi 24-ről 7-re csökkent a szerződött képző intézmények és 193-ról 50-re a tanfolyamok száma. Ez a radikális csökkenés a közbeszerzés kényszerű bevetésének

következménye volt. Míg a munkaerőpiaci képzések a **2003. évben 4.865 budapestit érintettek, 2004-ben mindössze 3.416-ot, 2005-ben már csak 1.933-at.** A képzést megkezdők száma 2001-től kezdődően folyamatosan csökken. Ennek fő oka az MPA DECFA fővárosi kerete képzési részének folyamatos szűkülése.

A nemek szerinti megoszlást vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a több éve jellemző tendenciát erősítve, a képzésekben lényegesen **magasabb a nők aránya** (60 %) a férfiakénál (40%). A korcsoportokat is tekintve láthatjuk, hogy mind a nők, mind a férfiak közül **legtöbben a 26-35 éves korosztályból** kezdték meg a képzést. A képzésbe lépők kétharmada 2004-hez hasonlóan szakmát nyújtó képzésben, míg több mint harmaduk munkakör betöltéséhez szükséges tanfolyamon kezdte meg tanulmányait. 2003-ban még a résztvevők 3/4 része vett részt szakmát nyújtó képzésekben. A munkakör betöltéséhez szükséges képzések 2005-ben csak idegen nyelvi csoportokban indultak

A szakirányok népszerűségi sorrendje nagyjából évek óta változatlan. Leginkább az idegen-nyelvi képzések iránt érdeklődnek. Továbbra is jelentős a számítógép-kezelő (használó) képzés, a beiskolázottak 22%-a választotta ezt a szakirányt (31. táblázat). Jelentős érdeklődés mutatkozik a kereskedelmi és vagyoni szakmák iránt. A fizikai szakmák közül továbbra is jelentős a könnyűgépkészítő szakma iránti érdeklődés. A többi fizikai **szakmára irányuló képzések iránt csekély a munkanélküliek érdeklődése.** Ennek oka valószínűsíthetően e szakmák alacsony társadalmi presztízse. Ennek következtében a meghíúsult tanfolyamok zöme fizikai szakirányú volt, mely **hozzájárul a képzési struktúra torzulásának fokozódásához.**

3.1.2. Közfoglalkoztatás a fővárosban

A fővárosi közfoglalkoztatás alatt a közhasznú és közcélú foglalkoztatást értjük. A tartósan munka nélküli emberek számára a toleráns, biztosan bért és járulékot fizető közfoglalkoztatás még akkor is nagy segítség, ha ez csak átmeneti megoldást jelent. Szereplői jellemzően a Fővárosi Munkaügyi Központ (FMK) a fővárosi és huszonhárom kerületi önkormányzat illetve azok intézményei, szervezetei. A szervezését és hasznosságát tekintve a két forma alig tér el egymástól, finanszírozása és rugalmas szervezése miatt a közcélú foglalkoztatás előnyösebb az önkormányzatoknak, azonban itt csak a szociálisan rászorultak lehetnek résztvevők. A közcélú foglalkoztatás elsősorban szociális céllal indult. Jelenleg mindkét eszköz **az aktivizálást, a „segély helyett munkát”, a munkavállalási szándék megteremtését,** s nem utolsó sorban a nyílt munkaerőpiacra való visszavezetést **a reintegrációt célozza meg.**

Kétszintű közhasznú foglalkoztatási rendszer működik Budapesten. Egyrészt minden kerületi önkormányzat maga, vagy más szervezet által működtet, kerületi szakfeladatok segítésére közhasznú foglalkoztatást, másrészt a Fővárosi Önkormányzat által alapított és támogatott **Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht. működtet a fővárosi szakfeladatok segítésére,** elsősorban hajléktalanok, és más speciális csoportok számára közhasznú foglalkoztatást, illetve biztosít védőhálót a kerületi programokba be nem jutóknak.

A foglalkoztatás mértéke minden esetben a Fővárosi Munkaügyi Központ által mérlegelési jogkörben megítélt támogatás mértékétől függ. Ez az összeg a foglalkoztatás összes költségeinek mintegy felét fedezi. Az önkormányzatok ezt egészítik ki évről évre. A támogatások maximum egy-egy éves programra érvényesek, azonban tendencia, hogy a

munkaügyi központok **egyre inkább rövid (3-6 hónapos) időtartamra** adnak támogatást. Ez szétteredezi a foglalkoztatást, ellehetetleníti a programokat, így **rontja a reintegráció esélyét**.

A közhasznú foglalkoztatásra fordított források a 2005. évben 74 millió forinttal, 11%-kal növekedtek. 2003-hoz képest, tehát két év alatt az eszközre fordított forrás még így is 37 millió forinttal, több mint 5 %-kal esett vissza. A résztvevők létszámának csökkenése a forrásráfordítás növekedése ellenére folytatódott, ugyanis az eszköz által érintettek száma, 11 %-kal maradt el a 2004. évi résztvevői létszámtól. A közhasznú foglalkoztatásban **érintett létszám már csak 2.530 fő volt, a hat évvel korábbi létszám 43 %-a.** (32. ábra).

A radikálisan csökkenő keretszámot a közcélú foglalkoztatás csak korlátozottan pótolja. Egyrészt a kerületekben már e keret is telített volt, másrészt sok dolgozni akaró munkanélküli „nem jogosult”, azaz még nem olyan szegény, hogy a rendszeres szociális segély helyetti munka támogatását a Magyar Államkincstártól vissza lehessen igényelni. Az egyre csökkenő támogatott létszám jelentős feszültséget okozott az önkormányzatok körében.

A Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda vizsgálatot folytatott 2004-ben az önkormányzatok, a munkaügyi központok, a közfoglalkoztatók és a családsegítők körében, melynek következtetéseit önálló kiadványban jelentette meg. A kutatás rámutatott, hogy az **önkormányzatok egyre kevésbé az olcsó munkaerő lehetőségét látják a közfoglalkoztatásban**, egyre inkább előtérbe kerül a szociális dimenzió, a legális jövedelem biztosítása, a munkaképesség regenerálása. Érthető türelmetlenségük is, hiszen az egyre hasznosabbnak ítélt közfoglalkoztatáshoz egyre kisebb létszámkeretet kielégítő támogatáshoz juthatnak. Mindezzel szemben figyelemre méltó, hogy a 13 munkaügyi kirendeltség közül 11 szerint elegendő munkahelyet támogatnak a közhasznú foglalkoztatásra. Mintegy nyolc önkormányzatnál folyik már valamilyen tudatos szakmai munka, célzott program, hogy megtörhető legyen a segély-közmunka-segély cirkulációja. A támogatott foglalkoztatás lejártával a **közhasznú munkások mintegy 12-15%-a tudott munkaadójánál nem támogatott munkaviszonyt létesíteni.**

A **közcélú foglalkoztatást** a rendszeres szociális segélyre egyébként jogosultak számára szervezik az önkormányzatok a törvényi szabályoknak való kötelezettség teljesítése mellett. A Munkaerőpiaci Alapból e célra 2005-ben a főváros 111millió forintot használt fel. A kerületek túlnyomó többsége (16 kerület) már szeptemberre felhasználta az egész éves keretet, s fővárosi szinten közelítőleg **további 50 millió forintot fordítottak saját forrásból az önkormányzatok** a további foglalkoztatás fenntartására.

Továbbra is **jelentős különbségek vannak a kerületek között**, ami az erre az évre jellemző keretösszegekkel való elszámolásnak is köszönhető, több kerület is volt, amelyik nem tudta vállalni az egész évi foglalkoztatást. Ennek ellenére 2005-ben is **mintegy 1.100 fő vett rész közcélú foglalkoztatásban, ami mintegy csaknem harmada az összes közfoglalkoztatásban résztvevők számának.**

3.1.3. A foglalkoztatás bővítését szolgáló bértámogatás

Az eszköz célja, a tartósan munka nélkül lévő, munkára kész emberek piaci munkahelyre juttatása támogatással. A bértámogatáshoz a munkáltatónak azonos hosszúságú, már nem támogatott továbbfoglalkoztatást kell vállalnia.

A foglalkoztatást bővítő bértámogatásban az előző évinél 2%-kal többen 1532-en vettek részt, melyről a ráfordítás mértékének emelkedése is jelez. A munkanélküliek

foglalkoztatásához a munkaügyi központ 2005-ben személyenként átlagosan az előző évvel közel azonos mértékű, 520.000 Ft bértámogatást nyújtott.

A bértámogatott foglalkoztatást az előző évvel közel azonos számban, összesen 370-en fejezték be. A programot befejezők pénzügyileg támogatott foglalkoztatása átlagosan 9,3 hónapig tartott (2003-ban még 11 hónapig). A kötelező továbbfoglalkoztatással együtt, a folyamatosan munkában töltött idő közel 20 hónapot tett ki (2003-ban még 22 hónapot).

Az FMK által elvégzett utánkövetéses vizsgálat alkalmával a bértámogatásban részesülő munkaadók nyilatkoztak arról, hogy a tervezett foglalkoztatás megvalósításában milyen szerepe volt a munkaügyi központ által nyújtott bértámogatásnak. A választ adó munkaadók **legnagyobb csoportját (40%) azok tették ki, akik támogatás nélkül későbbre halasztották volna a felvett munkanélküliek foglalkoztatását.** További 32%-uk támogatás nélkül senkit, 6%-uk pedig kevesebb főt alkalmazott volna. **A kötelező továbbfoglalkoztatás befejeződésével a dolgozóknak átlagosan 67%-át véglegesítették a munkaadók.**

3.1.4. Egyéb munkaerőpiaci eszközök

Az egyéb aktív eszközökre fordított források jelentősen, 464 millió forintra nőttek (60 %-os növekedés egy év alatt), míg a résztvevői létszám az előző évhez képest pusztán 10%-kal nőtt. A jelentős növekmény a komplex munkaerőpiaci programok és a **pályakezdők munkatapasztalat-szerzési** támogatásának terén keletkezett.

A komplex munkaerőpiaci programok támogatásai lehetővé tették, a munkaügyi központ a hátrányos helyzetű csoportok számára szervezett programokat támogathasson. E programokat non-profit szervezetek működtetik. 2005-ben 4 célprogram 226 millió forintos támogatást kapott (2004-ben 6 célprogram 129 millió forintot). A közigazgatásból kikerülők elhelyezkedésének támogatását segítő program mellett, támogatást kapott még roma, hajléktalanokat, illetve szabadságvesztésből visszatérőket támogató program is. A romák elhelyezkedésének támogatására indított program 2005-ben már kifutott, ami magyarázza a forrásnövekedést messze alulmúló létszámnövekedést. További magyarázatot nyújt, hogy a programokban az egy főre jutó fajlagos költségek jelentősen emelkedtek.

A pályakezdők munkatapasztalat-szerzési támogatásában jelentős növekedés állt be. 2003-ban csak 104 fő vett részt a programban, s 32 millió került kifizetésre. 2005-ben, jelentősen, 143 millió forintra nőtt a programra fordított forrás, a programban már 361 fő vett részt.

Az önfoglalkoztatás támogatása az egyéni vállalkozóvá válást segíti, 2005-ben 52 millió forintot fordítottak, amelyből 29 fő kapott támogatást. (2004-ben 27 millió forintot fordítottak 18 fő támogatására, 2003-ban az érintett létszám 26 fő, a kifizetett összeg, pedig 28, 4 millió forint.)

Munkahelymegőrzés támogatására 2005-ben 44 millió forint jutott, összesen 164 főt érintve. 2004-ben 55,4 millió forint került kifizetésre, összesen 326 főt érintett, míg 2003-ban 52,7 millió forint került kifizetésre, ami 408 főt érintett. Tehát az utóbbi években csökkenő létszám mellett, a fajlagos költségek jelentős növekedésével találkozhatunk.

3.2. Passzív eszközök alkalmazása

A **passzív eszközök közé** a Munkaerőpiaci Alap Szolidaritási Alaprészből finanszírozott, segély típusú ellátásokat soroljuk. A munkanélküli járadékot a munka nélkülivé vált személy már legfeljebb kilenc hónapig kaphatta 2004-ben. Az aktív korúak rendszeres szociális segélye szociális rászorultság és a felajánlott közfoglalkoztatás elfogadása és lejárta után folyósítható.

Ellátást havonta átlagosan a regisztrált álláskeresők 67,7%-a kapott 2005-ben (2004-ban 68,1%-a). Ezen belül munkanélküli járadékot 54%-uk havi átlagban 10.236 fő kapott (2003-ban 9.470 fő).

A rendszeres szociális segélyt igénybe vevők száma az év utolsó hónapjában 2.972 fő volt. Nyugdíj előtti munkanélküli segélyben az év során átlagosan 525 fő részesült, álláskeresést ösztönző juttatást 1.503 fő kapott.

A 2005. november 1-jén bevezetett új, álláskereséséi ellátási formákban részesülők száma az év végén 2989 fő volt. Álláskeresési járadékban 2.195 fő, álláskeresési segélyben 794 fő részesült. (33. ábra)

Segélyezésre a Fővárosi Munkaügyi Központ a 2004. év folyamán összesen 8,55 milliárd (2004-ban 7, 7 milliárd) forintot folyósított. Az egy évvel korábbi időszakhoz képest a munkanélküli ellátásban és a rendszeres szociális segélyben részesülők száma gyakorlatilag nem változott.

4. A fővárosi foglalkoztatást segítő intézményes beavatkozások

4.1.A Fővárosi Szolgáltatástervezési Koncepció

A legalább 2000 lakosú települési önkormányzat, illetve a megyei önkormányzat a településen, illetve a megyében, fővárosban élő szociálisan rászorult személyek részére biztosítandó szolgáltatási feladatok meghatározása érdekében **szolgáltatástervezési koncepciót készít**, amennyiben legalább két ellátási forma megszervezéséről gondoskodik. A szolgáltatástervezési koncepció tartalmát a helyi önkormányzat két évente felülvizsgálja, és aktualizálja. **A fővárosi szolgáltatástervezési koncepció célja** a fővárosban élő szociálisan rászorult személyek részére biztosítandó szolgáltatási feladatok meghatározása és a biztosított ellátási formák megszervezésének módja. **Tartalmát** a Fővárosi Közgyűlés fogadja el és két évente vizsgálja felül, aktualizálja.

A szolgáltatástervezési koncepció meghatározza különösen:

- a) a lakosság szám alakulását, a korösszetételt, a szolgáltatások iránti igényeket,
- b) az ellátási kötelezettség teljesítésének helyzetét, ütemtervet készít a szolgáltatások biztosításáról,
- c) a szolgáltatások működtetési, finanszírozási, fejlesztési feladatait
- d) továbbá az egyes ellátotti csoportok (idősek, fogyatékos személyek, hajléktalan személyek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek) sajátosságaihoz kapcsolódóan a speciális ellátási formák, szolgáltatások biztosításának szükségességét.

A Fővárosi Önkormányzat koncepciója tartalmazza:

- a) a fenntartott intézményrendszer struktúráját, szerkezetét, legfontosabb jellemzőit,
- b) a szakosított ellátások iránti igények alakulását, a várakozók számát, korösszetételét, legfontosabb szociális jellemzőit,
- c) az intézményrendszer korszerűsítésének irányait,
- d) a módszertani feladatok ellátására vonatkozó koncepciót.

A 2006. évi feladatok meghatározása során a fővárosi foglalkoztatáspolitikát érintő feladatok is meghatározásra kerültek. Ezek pedig a következők:

4.1.1. A marginalizálódott csoportok leszakadásának megakadályozása, a munka világába való visszasegítés javítása feladatai:

- A foglalkoztatási szolgáltatásokat el nem érő, illetve attól elszakadt inaktív mozgósítását célzó szociális-foglalkoztatási, ágazatközi programok területi szintű fejlesztése és működtetése (*pl. partnerség a foglalkoztatásért program*).
- Támogatott (*közfoglalkoztató*) munkahelyek további szervezése, mentális és szociális segítő szolgáltatásokkal való bővítése, fővárosi módszertani koordináció biztosítása.
- A foglalkoztatáshoz kapcsolódó mentális, szociális és munkaerőpiaci szolgáltatások rendszerének fejlesztése.
- Komplex, a célcsoportok speciális igényeihez alkalmazkodó reintegrációs programok kidolgozásának, működtetésének támogatása EU források intenzív felhasználásának segítése.
- Célcsoportos aktivitást segítő szolgáltatók számára (*elsősorban kerületi önkormányzati és nonprofit*) információs módszertani háttérrel való biztosítása.

- A szakpolitikák közötti intézményes stratégiai, az intézmények között szakmai koordináció megerősítése.

4.1.2. Több, és a munkaerőpiaci igényeknek jobban megfelelő munkaerő feladatai:

- **Támogatott, reintegrációs célú munkahelyek** szervezése, hatékonyságának javítása komplex munkaerőpiaci szolgáltatásokkal, a fővárosi részvétellel, módszertani támogatással. (*Kht., FEMI, -kerületi önkormányzatok*)
- **Alternatív munkaerőpiaci szolgáltatások** és speciális kiegészítő szolgáltatások fejlesztése, támogatása szükséges speciális célcsoportok speciális hátrányainak kompenzálására (*mentor, gyermek megőrző, jeltolmács, vállalkozási asszisztens, stb.*), elsősorban a civil szféra támogatásával.
- **Szolgáltató jelleg erősítése** szükséges a személyek saját igényeire és aktivitására építve a munkaerőpiaci szolgáltató rendszereknél. (*FMK*)
- Javítani szükséges a **hozzáférhetőséget** a munkaerőpiaci információkhoz, szolgáltatásokhoz. Ez a nyitva tartások felülvizsgálatát, a kisgyermekkel való megjelenés, mozgás-, beszéd, látás korlátozott személy számára való hozzáférhetőséget, a közérthető információs anyagok biztosítását, az elektronikus hozzáférhetőséget jelenti. (*FMK*)
- A **munkába állás jelentős többletköltségeinek** áthidalására „munkába lépési hitel” konstrukció kialakítása jelentős aktivizáló tényező lehet.
- **Stratégiai és operatív szintű együttműködés** szükséges a szolgáltatások megtervezése, működtetése terén. Ez a szektorok és ágazatok közötti operatív koordinációt igényli, elsősorban a lefedetlen területek csökkentése érdekében. (*FMT és FEMI*)

4.1.3. A munkaerőpiac folyamataihoz, az új kompetencia követelményekhez jobban igazodó oktatási, képzési rendszer feladatai:

- **Paradigmaváltás** szükséges az iskola- szakma választás szemléletében. A kompetenciák fejlesztése, a perspektivikus pályaterv kialakítása, az életen át tartó tanulás képességének fejlesztése, a rizikó vállalás, a gyors váltás, és alkalmazkodó képesség fejlesztése tudatosan és hangsúlyosan meg kell jelenjen a képzésben.
- **Egyeztető mechanizmust** kell kialakítani a fővárosi oktatás- és szakképzés- és foglalkoztatáspolitikai ágazatok között, a munkaerőpiaci szempontok összehangolása érdekében.
- A **pályatervezés és munkaerőpiaci ismeretek** területén ki kell alakítani az intézményközi és az ágazatok közötti rendszeres **szakmai egyeztetés** és tanártovábbképzés intézményét, **módszertani háttérszolgálatát**,
- **Meg kell ismerni és ismertetni** a szakmát választókkal a hozzá köthető foglalkozások munkaerőpiaci pozícióját, perspektíváját.
- A **speciális csoportok ellátása** terén át kell vizsgálni a felvállalható alapfeladatok körének kiszélesítését munkaerőpiaci szolgáltatásokkal, inkubátor programok indításával (elsősorban állami gondozottak, fogyatékkal élők tekintetében).
- Az **átképzés** rendszerének, a munkaerőpiaci igényekhez való alkalmazkodó képességét javítani szükséges (*FMT*).

4.1.4. A munkáltatói szerepvállalás erősítésének feladatai:

- A munkahelyi sokszínűséget és befogadást elősegítő modell programok (Budapesti Esélyegyenlőség Akcióterv, Befogadó Budapest program) működtetésének támogatása. *(FEMI)*
- A Fővárosi Önkormányzat tulajdonában álló intézmények ösztönzése, segítése esélyegyenlőségi terveik elfogadására, módszertani támogatás és monitorozás biztosítása a munkahelyi esélyegyenlőségi politikák hatékonyabb működtetésére. *(FEMI)*
- A Fővárosi Közgyűlési szintű monitorozás (évente beszámoló készítése) a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában álló munkáltatók esélyegyenlőségi politikájáról, illetve az ezt segítő intézkedésekről. *(FEMI)*
- Akciók szervezése a budapesti munkáltatók ösztönzésére a sokszínűség és a befogadó munkahely szemléletének népszerűsítése megvalósítása érdekében. *(FEMI)*
- A szociális gazdaság munkahelyteremtő lehetőségeinek vizsgálata, illetve EU-s támogatású prgk ösztönzése *(FEMI)*
- Akciók szervezése a munkáltatók „CSR” *(Vállalati Társadalmi Felelősségvállalás)* politikájának erősítésére *(közösségfejlesztés, környezetvédelem, szociális jogok, adományozás, vállalkozás fejlesztés, stb. területeken).*

4.1.5. Az intézményes együttműködés résztvevők között kifejlésztésének feladatai:

- Fővárosi szintű, összehangolt foglalkoztatáspolitikai egyeztető fórumok intézményrendszerének hatékonyabbá tétele. *(Fogl.pol. Biz.)*
- A Fővárosi Önkormányzat és a Fővárosi Munkaügyi Központ között intézményes együttműködési megállapodás létrehozása és gondozása. *(FEMI)*
- Kerületi, kerületközi együttműködési megállapodások szorgalmazása, illetve szakmai, módszertani támogatás biztosítása ezek fejlesztésére. *(Fogl.pol. Biz., FEMI)*
- Kerületi, majd kerületközi szakmai Egyeztető Fórumok létrejöttének ösztönzése, szakmai, módszertani támogatása. *(FEMI)*
- Fővárosi szakképzési- munkaerőpiaci stratégiai és szakmai egyeztető rendszer intézményének kialakítása.
- A szakpolitikák közötti párbeszéd intézményének fejlesztése a szociális, a foglalkoztatási, a szakképzési területeken.
- A Fővárosi Önkormányzat döntéseinek foglalkoztatáspolitikai szempontú átvilágítása *(main streaming bevezetése).*

Fentiek középtávú feladatok, melyek egy jelentős részének bázisa már az elmúlt években erősen kialakult, sok végrehajtása pedig folyamatos.

4.2. Szakmapolitikai intézmények

4.2.1. Foglalkoztatáspolitikai Bizottság és az FMT Önkormányzati oldal

(Bizottsági beszámoló hiányában a 2004. évit tudjuk megadni)

A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság 2004-ben 12 alkalommal tartott ülést, és 10 alkalommal szervezte meg a Fővárosi Munkaügyi Tanács Önkormányzati Oldala álláspontját megalapozó előkészítő ülést, melyen a Foglalkoztatáspolitikai Bizottság tagjain túlmenően a Fővárosi Foglalkoztatáspolitikai Kollégium tagjai (kerületi önkormányzatok által delegált 1-1 fő, a kamarák-, és a munkanélküliek képviselőiben civil szervezetek képviselői) vettek részt. A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság erre a feladatra megválasztott tagjai az Önkormányzati Oldal képviselőiben részt vettek a Fővárosi Munkaügyi Tanács bizottságainak ülésein; Önfoglalkoztató pályázatokat elbíráló Bizottság, Rehabilitációs Bizottság, Képzési Albizottság, Ifjúsági Albizottság, Közhasznú Albizottság, Komplex programokat elbíráló Bizottság, Munkahelyteremtő Albizottság valamint a Fővárosi Munkaügyi Központ igazgatója által összehívott szövivői megbeszéléseken.

A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság fő feladatát 2004-ben a **Fővárosi Munkaügyi Tanács munkájában való részvétel** tartalmi megalapozása képezte. E mellett a Bizottság jelentős feladatot vállalt a Fővárosi Munkaügyi Tanács által kiírt pályázatok elbírálásában, a foglalkoztatáspolitikai célú fővárosi támogatások elosztásában, illetve az előbbi természetű szervezetek ellenőrzésében. A Bizottság nyomon követte a Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht. szakmai tevékenységét. Tájékozódott a Munkanélküliség helyett Vállalkozás Közalapítvány, A Budapesti Munkaerőpiaci Intervenciós Központ, a Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány és a Vállalkozás 2000. Alapítvány tevékenységéről. A Fővárosi Munkaügyi Tanács Önkormányzati Oldal képviselőiben folyamatosan figyelemmel kísérte a 2004. évi Munkaerőpiaci Alap fővárosi decentralizált keretének aktív foglalkoztatáspolitikai eszközei közötti felosztást, annak időarányos felhasználását. Kiemelt figyelmet fordított az ifjúsági munkanélküliség kérdésére, illetve a foglalkoztatáspolitikai szempontból hátrányos helyzetű rétegek esélyegyenlősége megteremtésére.

A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság 2004-ben is kiírta a **foglalkoztatási pályázatot** a civil szervezetek számára. A beérkezett pályázatokból kitűnt, hogy milyen sok – főként önerőre támaszkodó – civil kezdeményezés van különböző speciális hátrányokkal küzdő csoportok támogatására. A Fővárosi Közgyűlés által 2004-ben jóváhagyott 1.783.000 Ft-ból 6 civil szervezet kapott támogatást. A 2003. évi – 1.783.000 Ft összegű – foglalkoztatási pályázat nyerteseinek – szakmai és pénzügyi beszámolóját 1 egyesülettől eltekintve elfogadta a Bizottság.

A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság az általa a Fővárosi Közgyűlés elé terjesztett és elfogadott „Javaslat a foglalkoztatáspolitikai szempontból hátrányos társadalmi csoportok esélyegyenlőségének elősegítése érdekében cselekvési program készítésére” c. előterjesztés határozataiban megfogalmazott feladatokat rendszeresen napirendre tűzte, aktualizálta.

2004. október 16-20. között a Foglalkoztatáspolitikai Bizottság és a Fővárosi Munkaügyi Tanács Önkormányzati Oldal tagjai szakmai tanulmányúton vettek részt Madridban.

A Madridi Önkormányzati Foglalkoztatási és Vállalkozási-, Képzési Intézet (IMEFE) Munkaügyi Ügynökségének központjában a delegációt fogadó igazgató asszony és a szolgáltatások vezetői előadást tartottak;

- a városi munkanélküliség helyzete és önkormányzati kezelése különös tekintettel a tartós munkanélküliségre

- személyre szabott beavatkozási módszerek
- a képzésre és a foglalkoztatásra vonatkozó közös programok
- munkahelyi képzések
- a munkanélküliség kezelésére vonatkozó madridi projektek az Európai Unió finanszírozásában
- az EU finanszírozás lényege
- a társadalmi-foglalkoztatáspolitikai beavatkozás integrált modelljei tárgyú témakörben.

A helyszíni szakmai látogatások – az IMEFE szervezésében – alkalmával betekinthettünk a munkanélküliek képzéséről, munkahelymegtartó képzésekről-, átképzésekről;

- Madridi Önkormányzat Városi Televíziós Iskola
- USERAI Átképző Központban tisztviselők átképzése, restaurátor képzés Patika Múzeum létrehozásával
- Vellecas-i kertészetben a gyógyult alkoholista, drogos betegek képzése kertészeti munkákra EU pénzből finanszírozott, jól felszerelt kertészetben
- Szolgáltatások Vellecas lakó számára c. projekt keretében prostituáltak átképzése és foglalkoztatása bölcsődei-, óvodai nevelés területén.

A társadalomból kirekesztett nők részére irodai munkavégzéshez szükséges képzés, átképzés. A képzések időtartama alatt a kisgyermekes szülők a gyermekfelügyeletet igénybe vehetik.

- Villaverdei Vállalkozás-fejlesztési Központban a munkanélküliek vállalkozóvá válásának segítése képzéssel, folyamatos tanácsadással, olcsó bérleti díjú irodahelyiségekkel, „inkubátor ház” működtetése.

4.2.2. Foglalkoztatáspolitikai Kollégium

A Fővárosi Közgyűlés az 1099/2000. (V.25.) Főv. Kgy. számú határozatával felkérte a Foglalkoztatáspolitikai Bizottságot, hogy hozza létre a Fővárosi Foglalkoztatáspolitikai Kollégiumot.

A Kollégium célja: a foglalkoztatáspolitikai stratégiai kérdéseiben szakmapolitikai háttérteremtés, az önkormányzati, és a foglalkoztatási szempontból hátrányos helyzetű célcsoportok érdekeit megjelentése.

A kollégium feladata a foglalkoztatáspolitikai egyeztetés a kerületekkel, az érdekképviseleti szervezetekkel, a foglalkoztatási szempontból hátrányos helyzetű társadalmi csoportok képviselőivel.

A testület összetétele:

A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság a Fővárosi Közgyűlés által választott tagjai,	9 fő
A Fővárosi Munkaügyi Tanács Önkormányzati Oldala a Fővárosi Közgyűlés által választott tagjai,	max. 6 fő
A Fővárosi Munkaügyi Központ által delegált személy,	1 fő
A fővárosi kerületek által delegált személyek,	23 fő
Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány által delegált személy,	1 fő
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara által delegált személy,	1 fő
A Munkanélküliek és Álláskeresők Budapesti Egyesülete által delegált személy,	1 fő
A Munkanélküliség helyett Vállalkozás Közalapítvány által delegált személy,	1 fő
Budapesti Munkaerőpiaci Intervenció Központ által delegált személy,	1 fő
Fővárosi Cigány Önkormányzat által delegált személy,	1 fő
Hajléktalanok a Hajléktalankért Alapítvány által delegált személy,	1 fő
Motiváció Alapítvány által delegált személy,	1 fő
Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht.	1 fő

A Kollégium összehívásáról a Fővárosi Közgyűlés Foglalkoztatáspolitikai Bizottságának elnöke gondoskodik.

A Kollégium a rendes üléseit a Fővárosi Munkaügyi Tanács rendes ülései előtt tartja, vagy akkor, amikor vagy a Foglalkoztatáspolitikai Bizottság, vagy a Fővárosi Munkaügyi Tanács Önkormányzati Oldala szükségesnek véli, és a Kollégium összehívásáról dönt. Az írásos előterjesztéseket a Foglalkoztatáspolitikai Bizottság titkársága küldi meg a Kollégium tagjainak. A Kollégium speciális feladatok elvégzésére munkabizottságot (munkabizottságokat) hozhat létre.

4.3. Szakmai szervezet – a FEMI tevékenysége

A Fővárosi Közgyűlés által létrehozott és finanszírozott Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda (továbbiakban FEMI), 2003. májusától működik a Fővárosi Közhasznú Foglalkoztatási Szolgálat Kht. szervezeti egységként.

4.3.1. Módszertani szolgáltatások

A FEMI a 2005. évben alapfeladatának keretében látta el módszertani és koordinációs szolgáltatásit. Folyamatosan működtette információs és módszertani szolgáltatását, melyet a Fővárosi Önkormányzat irodáin és Bizottságain kívül kerületi önkormányzatok és intézmények, valamint a fővárosban és Pest Megyében működő civil szervezetek vettek igénybe. **Főleg a részletes fővárosi foglalkoztatási adatok, elemzések, módszertani ajánlások, partnerségi közvetítések voltak 2005-ben a szervezetek által leginkább keresett területek.** Az adatszolgáltatás révén közvetlenül 30, Központi-régióban működő szervezet jutott pályázatainál használható, célcsoport-szintű adatokhoz.

A FEMI a 2005. évben is elkészítette monitoring jelentését, mellyel hozzájárult a Fővárosi Önkormányzat foglalkoztatáspolitikai döntéseinek előkészítéséhez, a döntések végrehajtásához, az éves főpolgármesteri beszámolóhoz. Szintén a 2005. évben készítette el az Iroda **a Fővárosi Foglalkoztatási Szolgáltatások Gyűjteményét,** amely a fővárosi foglalkoztatási célú szolgáltató szervezetek szolgáltatásaink jegyzékét tartalmazza. Bemutatja azon 50-60 „legjobb gyakorlatot”, melyekkel Budapest az Európai Unió felé meg tudja jeleníteni innovációs kapacitását. Módszertani füzeteket a civil szervezetek széles körének küldték meg, s az weblapjukon letölthető formában is elérhetővé tették.

Az FKFSZ Kht. és az FEMI web-portálja teljesen új kezelőfelületet kapott, napi átlagos forgalma 20-30 megtekintés volt 2005-ben. A havi megtekintések száma 800-1.000 között mozgott, az „Aktuális szakmai információkat” menüpontot hetente frissítik. A legfrissebb szakmai információkat levelezőlistákon és kör e-mail-ekkel is eljuttatják az érintett szervezetekhez. A web-portálon a FEMI módszertani füzetei, magyar és angol nyelvű kiadványai, valamint Uniós finanszírozású programjainak bemutató oldalai és szakmai partnerségi körének web-linkjei is elérhetőek.

Nemzetközi kapcsolatok fejlesztése

A Fővárosi Önkormányzat ágazati politikáját, a Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda képviselte 2005-ben az Európai Unió színterén. Az elmúlt időszakban lehetőség nyílt, hogy az Európai Unió társadalmi befogadással és foglalkoztatáspolitikával kapcsolatos rendezvényein, hálózataiban részt vegyenek az Iroda munkatársai. A FEMI tagja a EAPN (Európai Szegénységellenes Hálózat), az ESIP (Európai Társadalmi Befogadás Platform), az

ESN (Európai Szociális Hálózat), a UDIEX (Megújuló Nagyvárosi Régiók Tapasztalatcsere programja), és EQUAL támogatású programján keresztül az INTERFAIR partnerségeknek.

Kiemelkedik részvételük az Európai Foglalkoztatási héten Brüsszelben, amely az Unió foglalkoztatáspolitikája legjelentősebb eseménye, ahol az Iroda szakembere az Eurocities által delegált előadóként vett részt, és a főváros foglalkoztatáspolitikai stratégiáját mutatta be a mintegy 1500 foglalkoztatási szakember előtt. Erre az eseményre készült el az Iroda első angol nyelvű kiadványa, mely a 2003-as fővárosi foglalkoztatáspolitikai helyzetkép kivonatát tartalmazza, valamint az Esélyegyenlőség 2000 Cselekvési Terv bemutatását.

A FEMI 2005-ben bekapcsolódott az „Aticle 6” elnevezésű programba is. A program célja a változó gazdasági helyzethez való alkalmazkodás elősegítése a vállalkozások és munkavállalók kompetenciáinak, alkalmazkodóképességének fejlesztésével. Az Iroda a dániai Alborg régió vezetésével pályázatot nyert az innovatív foglalkoztatási kezdeményezések témájában.

Az „Európa Fórum” elnevezésű stockholmi tapasztalatcsere programban, illetve a Manchesteri önkormányzat által szervezett „sokszínűség elősegítése” című programban való részvételre a FEMI szakembereinek az Európai Integrációs és Külügyi Bizottsága támogatásával nyílt lehetősége.

EU-s tanácsadó, közvetítő szolgálat

A nemzetközi partnerség közvetítéssel a 2004. év végén kezdett a FEMI rendszeresen foglalkozni. A Fővárosi Önkormányzat brüsszeli irodájával együttműködésben, nemzetközi hálózatokon keresztül rendszeresen kaptak megkereséseket, amelyekben közösségi szintű pályázatokhoz, hálózatépítéshez, tapasztalatcserehez keresnek partnereket. **Mintegy 50 megkeresést továbbítottak a 2005. évben fővárosi civil és önkormányzati szervezeteknek, és segítettek őket a partnerségi megállapodások megkötésében és a pályázati önrész előteremtésében.**

4.3.2. Célprogramok és szakmai műhelyek

„Partnerség a foglalkoztatásért” modell-program továbbvitele

Kerületközi foglalkoztatáspolitikai műhelyek fejlesztésére és a már működő csoportok számára szakmai és módszertani segítséget biztosított a FEMI a Fővárosi Közgyűlés 2167/2004 (XI.27)sz. határozatának megfelelően. E műhely foglalkozott a rendszeres szociális segélyből élők aktivizálásával is, a „Partnerség a foglalkoztatásért” program továbbviteleként.

„Diplomás munkanélküliek foglalkoztatása” célprogram

A programot kísérő **műhelymunkában az együttműködéssel kapcsolatos kérdések megvitatása** mellett már konkrét ajánlások fogalmazódtak meg, melyek a monitoring jelentésben, illetve az FMK fejlesztési tervében realizálódtak.

Az FMK és a kerületi Önkormányzatok együttműködésének megújítása

A 2005. év során **lezajlott egyeztetések és szakértői munka** eredményeként kidolgozásra került az a „minta megállapodás”, melyet az Iroda a kerületi önkormányzatok és a Munkaügyi Központ kirendeltségei számára a helyi egyeztetési munka kiindulópontjának javasolt, s melyet az érintett szervezetek mindegyikéhez eljuttatott.

„Pályakezdők helyzete a fővárosban” szakmai koncepció előkészítése

A „Pályakezdek helyzete a fővárosban” című koncepció elkészítéséről a Fővárosi Közgyűlés 2168/04 (XI.25.) határozatában döntött, melynek szakmai háttér munkáját a FEMI végzi. A több ágazat összehangolt közös munkáját igényelő a szakmai anyag kidolgozásában, öt munkacsoportban mintegy harminc szakember vett részt. A FEMI szervezésében létrejött az első közös szakmai „pályakép” konferencia is, melyben a Fővárosi Önkormányzat, Fővárosi Munkaügyi Központ, és a Budapesti Kereskedelmi Kamara közösen vett részt. A koncepciót Fővárosi Közgyűlés a 2005. év decemberében fogadta el.

4.3.3. Szakmai rendezvények

„Rendezni végre közös dolgainkat...” - szakmai fórumtalálkozó

A Fővárosi Önkormányzat az ESÉLYEGYENLŐSÉG 2000 Cselekvési tervében, s az ezt megvalósító folyamatban elkötelezte magát egy szakmai segítő koordináló szerepre, egy hatékonyabb, **együttműködőbb és egységesebb fővárosi foglalkoztatáspolitikai gyakorlat létrehozására.** Ennek bázisán a Fővárosi Esélyegyenlőségi Módszertani Iroda együttműködési megállapodás tervezetét készített elő főváros 23 kerülete és 10 munkaügyi központja, illetve kirendeltsége számára. A 2000. évben kötött együttműködési megállapodások megújításának célja a munkanélkülieket segítő szolgáltatások partnerségének fejlesztése, a formálódó eseti együttműködések intézményesítése. A közösen összeállított tervezet ajánlásai nem csak a kerületi szakemberek tervszerűbb és aktívabb együttműködésének akartak intézményes keretet adni, de lehetőséget kívántak teremteni egy rendszeres koncepcionális egyeztetés megalapozására, felelős politikai tisztségviselői szinten is. **Az együttműködési megállapodás** előkészítésében részt vettek a kerületi önkormányzatok, a Fővárosi Munkaügyi Központ és családsegítők szakértői. A tervezet széles körben megküldésre került, a beérkező észrevételek, visszajelzések beépítése után a Munkaügyi Központ, az önkormányzatok és a családsegítő szolgálatok szakemberei – a Városházán 2005. szeptember 15-én rendezett – szakmai fórumon vitatták meg az ajánlott új együttműködési megállapodás egyeztetett tervezetét. A nagy érdeklődés mellett megtartott rendezvényen a Fővárosi Munkaügyi Központ tizenkét, a kerületi önkormányzatok harminc, a kerületi szolgáltató intézmények tizenkilenc szakembere vett részt. A fórumon a Fővárosi Munkaügyi Tanács munkaadói és munkavállalói oldala is képviseltette magát. A találkozó résztvevői a megállapodás tervezet szükségességét és hasznosságát méltatták, kifogás nem érkezett. A fórum teret adott arra, hogy a felek jobban megismerhessék egymás attitűdjeit, probléma érzékeny területeit

„Gazdálkodj okosan a munkaerőpiacon”- interaktív kiállítás, konferencia

A Fővárosi Önkormányzat és a Budapesti Esélyek Háza, az Európai Unió A sokszínűségért - a diszkrimináció ellen elnevezésű kampánya keretében **„Gazdálkodj okosan a munkaerőpiacon” címmel interaktív kiállítást és konferenciát szervezett.** Elsősorban azért, hogy ráirányítsa a munkáltatók figyelmét a fogyatékos emberek munkaerő-piaci foglalkoztatásának előnyeire. A kiállításon a látogatók kipróbálhatták a fogyatékos személyek betanítására alkalmazott módszereket, valamint tájékozódhatnak a munkakeresés és a foglalkoztatás során előforduló diszkriminációs esetekről és ezek lehetséges elkerüléséről. A látogatók között olyan jelentős multinacionális cégek képviselői vettek részt, mint a Hewlett Packard Magyarország Kft., vagy a Shell Hungary Rt., illetve az OTP Rt..

A rendezvény keretében került sor a Zalabai Gábor Esélyegyenlőségi Díj 2005. és a Befogadó Munkahely 2005. elnevezésű díjak átadására.

Zalabai Gábor Esélyegyenlőségi Díj 2005.

A 2000-ben alapított Budapestiek Esélyegyenlőségéért Díjat a Fővárosi Közgyűlés az elhunyt Zalabai Gáborról, egykori fővárosi képviselőről, bizottsági alelnokról és jeles fogyatékosügyi szakemberről nevezte el. A Fővárosi Önkormányzat Zalabai Gábor Esélyegyenlőségi Díját azok a szervezetek és személyek kapják, akik ebben az évben a legtöbbet tették a hátrányos helyzetű csoportokért. Az elismeréshez a 2005. évben 300 ezer forintos jutalom is járt.

A Zalabai Gábor Esélyegyenlőségi Díj 2005. év díjazottjai:

- Simon Péter, a Budapest Kőbánya Gyermekjóléti Szolgálat családgondozója
- Dr. Gajdáty Árpád, a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei osztályvezető főorvosa
- Szigony Alapítvány

„Befogadó Munkahely Díj” 2005.

A „Befogadó Munkahely Díjat” első alkalommal hirdette meg az Európai Szociális Alap és a Magyar Kormány támogatásával a Fővárosi Esélyegyenlőségi Módszertan Iroda a „Befogadó Budapest” program keretében. E díjjal a Főváros megbecsülését kívánja kifejezni azoknak a munkáltatóknak, melyek példás figyelmet fordítanak dolgozóik esélyegyenlőségének javítására.

A „Befogadó Munkahely Díj” 2005. évi díjazottjai:

- Költségvetési és non-profit szervezetek kategóriában a Fővárosi Önkormányzat Uzsoki Utcai Kórház
- For-profit vállalkozás kategóriában a Hewlett Packard Magyarország Kft.

További kiemelt figyelmet érdemeltek az alábbi szervezetek 2005. évi aktivitásai:

- Than Károly Gimnázium Szakközépiskola és Szakiskola,
- Budapest Csepel Önkormányzata Egyesített Bölcsődék,
- Fővárosi Csatornázási Művek,
- Magyar Telekom Részvénytársaság

4.4. A munkahelyi esélyegyenlőség megerősítése érdekében kifejtett aktivitások

4.4.1. A Budapesti Esélyegyenlőségi Akcióprogram (BEA)

A program az „Esélyegyenlőség 2000 Cselekvési Program” 14. határozatában meghatározott feladat végrehajtását célozza. E feladattal a Fővárosi Önkormányzat a Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Irodát bízta meg. Ennek értelmében kidolgozandó „a Fővárosi Önkormányzat intézményeiben bevezethető **pozitív akcióterv** a hátrányos helyzetű célcsoportok munkahelyi esélyegyenlőségének biztosítására irodánk a Fővárosi Közgyűlés határozata alapján a több éve működő „40+” program kiszélesítéseként elindította a **Budapesti Esélyegyenlőségi Akció-programját (BEA)**. A program keretein belül monitorozzák a főváros tulajdonában álló, illetve az általa fenntartott szervezeteknél a hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok helyzetét, a szervezetek munkahelyi esélyegyenlőségi politikáját. A kutatás eredményeiről a FEMI a Fővárosi Közgyűlésnek számol be.

A Fővárosi Önkormányzat intézményeinek a 2003-as évi beszámolóját a Fővárosi Közgyűlés 2005. májusában fogadta el. A **Fővárosi Önkormányzat intézményeiről a 2004-es év**

vonatkozásában is elkészült a felmérés, amelyet a FEMI a statisztikai adatokon túl munkáltatói attitűdfelméréssel egészített ki, és kiterjesztette a fővárosi önkormányzat tulajdonában lévő intézmények körén túlra is. Az országos szintű felmérés adatainak feldolgozását 2005. év végére az Iroda elvégezte. **A kutatást kiegészítette az Iroda „Befogadó Budapest” EQUAL projektjének keretein belül megvalósuló Munkahelyi Esélyegyenlőség kutatás**, amely szintén 2005. év végén zárult le. A kutatási zárótanulmányokat a Fővárosi Közgyűlés megvitatta. A zárótanulmányok elektronikus formában az FKFSZ Kht. web-portálján elérhetőek.

4.4.2. „Befogadó Budapest” program

A „BEFOGADÓ BUDAPEST” program a gyakran előítéletes munkáltatói magatartással szemben kíván működőképes praxist, kézzel fogható eredményeket felmutatni. Munkahelyi humánpolitikai technikát kíván kidolgozni és bevezetni Budapest „nagy” szolgáltató cégeinél, a munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű emberek befogadására, beilleszkedésük illetve „karrier-útjuk” segítésére és az esélymegerősítő intézkedések iránti munkáltatói érzékenyítésre. A program megvalósítására az FKFSZ Kht. partnereivel az EQUAL közösségi kezdeményezés finanszírozási forrását pályázat útján nyerte el.

A program megvalósításában részt vevő szervezetek:

- Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda
- FKFSZ Kht. – közhasznú, közcélú csoport, mentor program
- Összjáték Alapítvány
- BKV
- Jahn Ferenc Délpesti Kórháza
- Fővárosi Állatkert

A program részként a 2005. évben valósult meg a Befogadó Munkahely Díj átadása, valamint a Befogadó Budapest Médiakampány. **A program megvalósítása a 2006. évben is folyamatos.**